

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ВЛАСНИК

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА
У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

МИЛАН СТ. МАРКОВИЋ

ПРАВОЗАСТУПНИК

БРОЈ 8.

У БЕОГРАДУ 16. АПРИЛА 1899. ГОДИНЕ

ГОДИНА VI.

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА Д. ДИМИТРИЈЕВИЋА, ИВАН-БЕГОВА УЛИЦА БР. 1.

1899.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

С А Д Р Ж А Ј

СТРАНА

Слободан Јовановић, професор Вел. Школе: О дводомном систему (Свршетак)	337
Пасквале дел Будиче: Енциклопедија Права (Наставак)	353
Судска пракса није једнообразна при решавању питања о томе: да ли жена може располагати својим имањем, које јој није као мираз дато и без одобрења свога мужа. <i>Саопштио Мих. М. Радивојевић</i>	358
Књижевне вести	360
Из Суднице: XVII. Није потребно да се на тестаменту назначи, да га је који од тестаменталних сведока прочитао тастатору, кад је тастатор тестаменат сам прочитао и подписао га; нити је потребно да тестаментални сведоци пре својих подписа потврде, да је тастатор пред њима изјавио, да је то његова последња воља, кад се та потврда налази у самом тексту тестаментална, већ се у овом случају сведоци могу само престо потписати. Објашњење §. 435. грађ. зак. <i>Саопштио Драг. Н. Солдашовић</i> , судија шаб. прв. суда. — XVIII. Крађа затвореног куфера из отворене одаје и обицање његово на другом месту, има се сматрати као проста крађа. <i>Саопштио Марко М. Новаковић правн.-практи. првостеп. суда за вар. Београд</i>	376
Исправка	381
Промене у судској струци	382
Весник	382
Белешке	384

Уредништво има на расположењу:

„Бранич“ за 1897. год. у 4^о IV. 128 стр., цена 4 дин. или круне;

„Бранич“ за 1898. год. у 8^о XIV. 960 стр., цена 12 дин. или круна.

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ
ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Милан Ст. Марковић, ПРАВОЗАСТУПНИК

ИЗЛАЗИ:

1. и 16. сваког месеца

УРЕДНИШТВО:

Дубровачка улица бр. 18.

О ДВОДОМНОМ СИСТЕМУ

(Свршетак)

VI Питање о Горњем Дому код нас.

Питање о Горњем Дому изнето је поново на дневни ред 1881, кад је напредњачко министарство, коме је стајао на челу М. С. Пироћанац, предложило промену устава скупштини. У пројекту новог устава, који је оно било спремило, и чији се потпун текст може наћи у *Ошацибини* за 1887, Народно Представништво састављала су два дома, Сенат и Народна Скупштина (чл. 61). Од начела једнакости између домова била су два изузетка учињена. Предлози владини износили су се „увек најпре пред скупштину“; то је једно; а друго, скупштином усвојени буџет Сенат је могао само упутити Скупштини натраг на поновно гласање; ако би га ова и по други пут изгласала, он би се сматрао као „коначно решен“ (чл. 90). Сенату је чланом 100 била дата оваква организација:

„Престолонаследник, кад постане пунолетан, и Архиепископ Београдски — Митрополит Српски по праву су чланови Сената.

„Двадесет чланова Сената поставља Краљ, и они остају чланови Сената док су год живи. Упражњена места међу овом двадесеторицом попуњавају се такође Краљевим наименовањем.

„Варош Београд и сваки округ бирају у Сенат по два члана начином који ће се одредити у изборном закону.

„Државни Савет бира у Сенат два члана из своје средине.

„Касациони и Апелациони Суд бирају заједнички једнога из своје средине.

„Архијерејски Сабор бира једнога између мирског свештенства.

„Велика Школа бира двојицу из своје средине.

„Народна Банка бира једнога између својих акционара.“

У члану 101 стајало је ово :

„Избори чланова Сената врше се непосредно, на шест година, начином који ће се прописати у изборном закону.

„На свршетку треће године од образовања Сената по овом уставу иступиће прва половина изборних чланова Сената, и имена ће се њихова одредити коцком. По том ће сваке треће године иступити она половина која је у Сенату навршила шест година.“

С овим чланом везивао се чл. 104: „Сенат се никад не распушта.“

Чл. 66 без сумње је био излишан, а чл. 90 био је чак и штетан, у колико је, практички, лишио Сенат буџетских права. Али организацији Сената тешко се има шта замерити. Број чланова по положају, или, како у пројекту стоји, по праву, био је сведен на праву меру. Краљевим члановима била је ујамчена непокретност. Известна тела била су добила право бити представљена у Сенату. Мора се одобрити и то, што је за изборне сенаторе делимично обнављање било усвојено.

Ваш у то време, кад је влада спремала овај пројект устава с Горњим Домом, г. проф. Гершић објавио је у часопису *Раду* повећу расправу о Горњем Дому. Његова расправа, то је критика, местимице доста оштра, ове установе. Једно за то што је та расправа једина о том предмету у нашој правној књижевности, друго и за то што је од писца који и данас још важи као највећи ауторитет у државно-правним питањима, — она је произвела врло велико дејство, и то јој дејство ни у колико није могло бити смањено нестручном критиком којом се 1882 г. Др. Владан Ђорђевић јавио противу ње у *Отаџбини*. Код публике је дуго времена остао утисак да је у Гершићевој расправи Горњи Дом био суђен и осуђен. Нико више него тај наш уважени правник није допринео да

се у нас створи о Горњем Дому неповољно мишљење, па због тога смо и ми приморани из ближе испитати његову расправу.

Г. Гершић почиње формулисањем ова два питања: да ли је Горњи Дом нашој земљи потребан, и да ли је установа таквог једног тела теоријски оправдана.

С првим питањем, г. Гершић је био брзо готов. Пошто је с једне стране сматрао као доказано да „и у оним земљама, где има тих горњих домова, они су заостало наслеђе прошлога историјскога живота и развића — преставници старих друштвених елемената, који се као остаци феудализма и аристократизма пружају још и у данашње демократско време, које још не може сасвим да их се отресе“, а пошто је с друге стране као „потпуну истину“ огласио да „установа Горњег Дома нема никаквог корена у историјском току, традицији нашега државнога живота како у средњем веку, тако и у новије време после устанка“, — г. Гершић је без муке извео закључак противан Горњем Дому. „Па зар“, каже он, „ми као демократски народ да тек сада као неку нову установу уводимо оно, што је на другом месту остатак прошле историје и чега се тамо отресају?“

Закључак је без сумње правилно изведен, само поставке на основу којих је изведен, нама бар, не изгледају довољно поуздане. — Прво, што се тиче традиције нашег државног живота која је противна Горњем Дому, позивање на њу не може много значити, док се претходно не докаже да такве традиције одиста има. Наш нови државни живот није још навршио ни цео век. Тек ако је тридесет година како смо се ослободили једног хатишерифа којим је Porta била суверено одредила унутрашњу организацију наше државе. Закони под којима смо живели, и под којима живимо, прављени су по највише угледом на туђе законе, а често су били прости преводи тих закона. Уставно питање, кренуто 1835, ни до данас није решено: од тог времена ми смо стално у једној политичкој кризи.... То су све чињенице које је тешко спорити; и питање се онда природно поставља, кад су се пре могле код нас образовати „традиције државног живота“; нарочито кад су се пре могле образовати тако силне традиције да само због њих не бисмо смели примити један систем који нам политичко искуство свих сувремених народа пре-

поручује? — За другу поставку готово смо сигурни да је нетачна. Тамо где се Горњи Дом јавља као наследна скупштина, састављен од представника великих племићких породица, г. Гершић је сасвим у праву окарактерисати га као остатак „феудализма и аристократизма.“ Али ми одиста не видимо на какав је начин могућно довести то тело у везу с феудалношћу и аристократијом тамо где је оно на изборној основи организовано. Како Горњи Дом може бити феудална и аристократска установа у Белгији и Норвешкој, у којим га земљама бирају они исти бирачи који и Доњи? Или у Француској, која је правила највећу револуцију у историји да би се феудалности ослободила, или још у државама Северо-Америчког Савеза, које за аристократију и феудалност никада нису ни знале?

Прелазећи на теорију дводомног система, г. Гершић се упушта у дискутовање оних разлога које је Блунчли у корист тог система изложио.

Блунчли је казао прво да више очију боље виде, нарочито кад не посматрају ствари с истог гледишта, на шта му г. Гершић примећује:

„Са оним првим разлогом што га Блунчли наводи како четири ока више и боље виде но два и т. д. можемо врло брзо бити готови, јер и ако о томе нико не сумња, да више очију више виде, то тиме још није доказано, да те многе очи морају бити одељене и растављене у два тела, у два дома јер оне ни мало мање ни горе неће гледати, ако буду у једноме истоме дому, јер се и у њему један исти предмет сасвим лепо може посматрати са „разнога становишта.“ Нема ниједнога народнога представништва, у коме не би били заступљени разни погледи, разна становишта, разни елементи и интереси нарочито онда кад се уставом ниједан друштвени елемент и слој унапред начелно не искључи из народног представништва.“

Претпоставимо за час да су та сва могућна гледишта заступљена у једној скупштини. Да ли би услед тога и у одлукама скупштинским сва гледишта била изражена? Никако. Било би изражено опет само једно од њих, оно које би највише присталица бројало, чије би присталице биле у стању да саставе већину при гласању. Из тих разлога представници разних гледишта и деле се у два дома. Чим се тако одвоје, опасност престаје да ће једни простим надгласавањем натураити своје гледи-

ште другима. Домови су самом својом организацијом принуђени на узајамне уступке, тако да њихове заједничке одлуке обично представљају средину између два супротна гледишта, ону средину где је, како се каже, истина.

Други је Блунчлијев разлог био да би се у недостатку Горњег Дома морала владаоцу поверити улога да зауставља Доњи Дом, и да би се тиме он увукао у партијску борбу. Г. Гершић заступа овде једно из основа друкчије мишљење:

„Кад се та два дома сукобе у својим мишљењима и одлукама, кад пођу разним правцима у законодавним питањима, онда та супротност не може увек међу њима самима да се реши, јер су то два засебна тела, која свако за се одлучује и ту међу њима не може већина да реши, него кад не може да се постигне споразумљење и компромис онда као што Блунчли сам каже владалац долази као „језичац на вази“, као „регулатор“ између оба дома — а шта то значи? То значи очевидно да при јако заостреном сукобу владалац или мора својим ауторитетом поради на један или други дом да попусти, да отступи од свога мишљења и да приступи противном правцу, или мора сам решити се за једну или другу страну, а у оба случаја он се свакојако увлачи у борбу партија, јер не може иначе да буде „регулатор.“

Г. Гершић претпоставља двоје, — 1^о да се сукоб између домова не може окончати друкчије него владаочевим посредовањем, и 2^о да владаочево посредовање значи да владалац баца сав терет свога ауторитета на страну једног или другог дома. Ми смо претресли питање о сукобу између домова, и видели смо да владалац није тај који сукоб решава. Кад се домови разиђу у мишљењу, позива се бирачко тело да између њих пресуди. Владалац се јавља активније само тамо где су чланови Горњег Дома њиме постављени, и где он може постављањем нових чланова да промени већину у томе телу; али, као што смо такође рекли, он од тог свог права чини употребу само у крајњем случају, пошто је бирачко тело пресудило између домова, па се само још Горњи Дом његовој пресуди опире. — Шта је пак Блунчли мислио под посредовањем владаочевим, то за цело није оно што му г. Гершић приписује. Он није мислио да владалац треба да се придружи једноме од завађених домова. Онда он не би био „језичац на вази“, него до-

метак терету у једној вази; онда он не би „регулатор“ између домова, него савезник једном од њих. Зар из самих слика којима се Блунчли служио да јасније представи своју мисао не излази да је по њему улога владаочева била да дејствује код домова у смислу споразума?.. Таквом улогом он не би никада био наведен да постане једна ратујућа страна. Кад се двоје побију, неко трећи може притрчати једноме од њих у помоћ, а може исто тако стати међу њих да их растави. Г. Гершић разлаже као да ова друга могућност не постоји, као да владаочево посредовање мора значити објаву рата једноме од домова. Тај значај посредовање (mediation) нема ни у међународном праву.

Али као главни разлог који говори за Горњи Дом Блунчли је навео то, да би у њему били груписани аристократски елементи друштва, који, будући мањина, одабрана истина, али тек мањина, не би имала другог начина да врше утицај на државне послове. На тај се разлог односи ово место у Гершићевој расправи.

„Зар је то прави одношај те мањине према целини да она има своје засебно представништво у нарочитом телу онако исто, равноправно и напореда уз целину? Зар да њено представништво на вази уставнога решавања има онолику исту тежину, колику и представништво целине и ако је она мањина?... Ма колико да је интелигенција умно одмакла испред масе, ипак она не може имати задатак ни право, да се као некаква умна аристократија одваја и уздиже изнад осталог народа, него њен задатак у данашњем друштву може бити само тај, да *усред самога народа* и са народом заједно ради на његовом бољитку и унапређењу.“

Да ли је тачно назвати Доњи Дом представништвом целине? Баш овај параграф у коме га је г. Гершић тако назвао завршује се овим речима:

„...данас публицисте и политички философи разбијају главу и најозбиљније размишљају о томе, како ће смислити што бољи, напреднији и савршенији *изборни ред* за народно представништво, како би оно **одиста** било верно огледало целокупног народног стања, како би у њему праведно и сразмерно биле престављене све друштвене групе и елементи те се дошло и до оног најновијег т. н. представништва мањине.“

Али кад теоретици тек „разбијају главу“ о томе како би све друштвене групе биле престављене у скупштини.

и кад су најзад само представништво мањине смислили, с којим је у врло ограниченом броју држава оглед учињен, — онда је без сумње још врло рано тврдити да Доњи Дом представља целину, и да с тога ни Горњем Дому, том органу мањине, није допуштено претезати над њим.

Да одабрана мањина ваља да се стара задобити поверење народа којим би, и без Горњег Дома, ушла у законодавно тело, то су мудри савети чију вредност само то смањује што су у великој мери неостварљиви. Одабрана мањина, то је она група људи која се одваја од већине (зар би иначе била одабрана?), која се од већине разликује тиме што паметније мисли, и коју већина с тога врло често не разуме. Кад се тако развије појам одабране мањине, онда се види како је њој тешко привући к себи већину бирачког тела. То су зар увидели и „публицисте и политички философи“ о којима је мало час било речи, јер зашто би иначе дошли на мисао о представништву мањине т. ј. о томе да се у скупштину уведу и представници оних група које нису у стању добити на изборима већину. За што се одиста служити таквим вештачким средствима, кад је много простије учутити представнике тих група да се постарају задобити поверење народа?

По мишљењу г. Гершића, од свију разлога за Горњи Дом „најпрактичнији“ је онај по коме Горњи Дом „чува од пренагљености и погрешака у које може да упадне један дом скупштински.“ И г. Гершић додаје:

„Одиста кад хоћемо да говоримо непристрасно и објективно, онда морамо признати да *ни* (!) скупштине нису непогрешне, да су и оне подложне обичним људским слабостима и страстима и по томе могу доиста да настану тренутци и случајеви, где нека скупштина може да пренагли у некој можда веома важној одлуци, или где може да овлада партијска страсност, те да се интерес партије метне изнад интереса земље.“

Али г. Гершић налази да је скупштину могућно и без Горњег Дома спречити од пренагљености, и ту се позива на мишљење Стјуарта Мила. Овај аутор не узима у питању о Горњем Дому довољно одређен положај. Он увиђа опасност од свемоћне скупштине у демократији, признаје и то да би у извесним случајима скупштина могла само у Горњем Дому наићи на неки

„отпорни центар“, али његово је присно уверење да би боље било да се ти елементи који би били у стању уздржавати скупштинску већину уведу у саму скупштину. Он је држао да би се завођењем представништва мањине одговорило свима потребама ради којих Горњи Дом постоји. Наравно, док се тај нови изборни систем не би усвојио, Стјуарт Мил није имао ништа противу постојања Горњег Дома, налазећи да је бољи ма какав отпорни центар него никакав. Има једна околност од капиталне важности на коју је Стјуарт Мил пропустио свратити пажњу. Ти елементи који би имали да уздржавају скупштинску већину не би могли бити уведени друкчије у скупштину него као *мањина*. Они би стога на већину били у стању само убеђивањем утицати. Они би уживали право да држе беседе и да гласају, али би им беседе могле остати без одјека, као што би им се и гласови могли наћи у мањини. Чим се издвоје из скупштине и организују у засебно тело, они добијају право, не само да критикују одлуке скупштинске већине, него шта више да их својим ветом одбаце. Тек у овом случају може се с правом рећи да они ту већину ограничавају. То је просто правило да отпорни центар мора бити ван оног тела коме треба отпор дати.⁵³⁾

У осталоме, г. Гершићу се чини да се у пракци Горњи Дом није показао кадар спречити пренагљености и погрешке скупштине. Он се пита какву „моћ и какво значење“ имају Горњи Домови.

„Да ли се икада (?) чује и води рачун о њиховим правима, дебатама и одлукама и да ли је икада некоме од тих горњих домова испало за руком да спречи, умери или поткуси какву ма и „прехитрену“ или одвише „радикалну“ реформу или одлуку Доњег Дома онда кад је јавно мишљење такву реформу доиста енергички тражило и кад је народно представништво, наслањајући се на огромну масу и већину у земљи, стално и непоколебиво остало при своме правцу.“

Ми смо раније показали да задатак Горњег Дома није да такве реформе спречи које јавно мњење „енергички тражи“, за које је задобивена „огромна маса и већина у земљи“, које Доњи Дом не престаје предла-

⁵³⁾ Leslie Stephen, Value of Political Machinery (Fortnightly Review December 1875).

гати и после нових избора. Што је задатак Горњег Дома то је да одгоди оне реформе које је Доњи Дом усвојио пре него је за њих јавно мњење било спремно. Један Горњи Дом који ће се одупирати превременим реформама јесте корисна установа. Један Горњи Дом који би својим отпором сазрелим реформама изазивао револуције био би на против штетна установа, и у одбрану Горњег Дома коме његови противници пребацују да је на сметњи напретку г. Гершић није могао ништа јаче наћи до то да прогресивним мерама којима је дошло време то тело није никаква недољива препрека.

Критикујући дводомни систем, г. Гершић није могао оставити непоменуто да се њиме организује сукоб.

„И одиста сви увиђавни и озбиљни писци и практични државници увиђали су и увиђају зло, које по државне послове пониче из трвења и честих сукоба између два дома. Сваки од њих може цело законодавство потпуно да укочи, да доведе до застоја, а опет без непрестане правилне радње законодавства, државне машине не може да буде, мора да стане. Нико то није згодније означио него чувени амерички државник прошлога века *Франклин* у оној његовој слици: владавина са два дома то су кола запрегнута спреда и састрага и то са коњима који вуку у противном правцу. Свуда онде дакле где се без потребе стварају разна тела за исти посао, ту се одмах ствара извор расцепа и сукоба, те имајући намеру да се избегну и предупредe неке тобожне замишљене опасности од једног дома, ствара се истинска реална опасност тога сукоба и трвења.“ Кад г. Гершић истиче опасност тога сукоба и трвења, он и нехотице претпоставља да ће оба дома бити подједнако активна и јака, да се Горњи Дом неће ограничити на то да прима оно што му Доњи Дом предлаже, да ће он хтети да тера овоме опозицију, често опозицију систематску, опозицију по што по то. Али та претпоставка не да се сложити с оним што је пре тога г. Гершић говорио о неспособности Горњег Дома „да спречи, умери или поткуси какву ма и „прехитрену“ или одвише „радикалну“ реформу...“ Горњи Дом, одиста, не може један пут бити тако немоћан да није у стању ни да умерава Доњи Дом, а други пут опет тако моћан да буде у стању „потпуно укочити цело законодавство.“

После овога, г. Гершић тврди још да Горњи Дом „никако не иде у чисто демократски stroj“, да истина има република где он постоји, али да су то републике савезне, и, најзад, да Горњем Дому нарочито у малим државама нема места. Прву тврдњу г. Гершић подупиरे Сјејесовом изреком: „Закон је воља народа; један народ не може у исто доба две разне воље о истој ствари имати...“ Вредност овог разлога, који у ствари један софизам садржи, ми смо раније претресли. У прилогу друге тврдње г. Гершић износи примере Швајцарске и Сједињених Држава. Ти примери нису довољни, јер има република где Горњи Дом постоји, и ако оне нису савезне; Француска је таква једна република, за тим баш у Сједињеним Државама већина *посебних* држава, међу које спада и Франклинова Пенсилванија. Трећу тврдњу г. Гершић доказује опет једним наводом, сада из Лабулеја: „Могућно је да је само један дом без опасности у мањим државама чији је цео живот муниципалан.“ Али из тога што је ту Горњи Дом „без опасности“, још не излази да би ту два дома била опасна. И може ли се рећи за Србију да је једна земља чији је цео живот муниципалан? И како да се објасни постојање Горњег Дома у посебним државама Северо-Америчког Савеза, у Белгији, Холандији, Данској, Португалској, Румунији, које неоспорно долазе у ред мањих држава?

При завршетку своје расправе, г. Гершић се ставио на чисто српско гледиште, и нашао да Горњи Дом тек код нас не би ваљао. Он се бојао да би се у Горњем Дому „могле мало по мало изродити олигархијске тежње које би ишле за тим да пресудну законодавну моћ привуку и присвоје томе дому и да створе ново, у нечем прекројено и модерисано издање некадашњег свемоћног савета.“ Зебња, по нашем мишљењу, сасвим претерана. Изједначавање Горњег Дома са старим Саветом није допуштено, јер стари Савет није био никада Горњи Дом. У осталоме, кад је стари Савет био одиста свемоћан? У времену од 1839—1858, од оставке Кнеза Милоша па до његовог повратка на престо. Али у том року свемоћност Савета објашњује се овим околностима, — 1° што се било изобичајило држати Народну Скупштину; 2° што су саветници били нашли противу кнеза ослонца код Порте, и 3° што је за већи део тога времена на престолу се-

део један слаб кнез. Да ће се све те три околности опет кад стећи, тешко је веровати. — Још је г. Гершић навео и ово. Савет би се код нас морао саставити од оних елемената који се разумеју под именом интелигенције. Зар се интелигенција, која се и иначе одвојила од народа, не би одвојила од њега још и више, кад би једног дана добила засебну скупштину? Двodomним системом само би се увећала „провалија“ између ње и њега. Здрава политика, то је радити да се они зближе, а зближити се могу само тако ако се помешају у истој скупштини. Овај аргуменат имао је велику срећу да се популарисао чим га је г. Гершић нашао; али ми нисмо у стању ни њега примити. Треба прецизирати те називе, народ и интелигенција; народ, то је, ваљада, сељачки ред, а интелигенција, чиновнички. Да су се та два реда одвојила један од другог, неоспорно је, али, у исто време, и природно, јер иначе не би била два различна реда. Разни редови у једном друштву никада једни другима не симпатишу много. Питање није у томе зашто се интелигенција одвојила од народа, него како је дошло до тога да се образују два реда, чиновнички и сељачки. Једно је извесно, а то је да је њихово образовање резултат социјалног стања земље, на које организација законодавне власти не може имати великог утицаја. Факт одвајања чиновника од сељачке масе десно се за владе једнодомног система, и ми се питамо, кад тај систем није био у стању спречити да се један још хомогени народ не подели на два реда, сељачки и чиновнички, како ће он бити у стању да те већ диференциране редове поново један с другим састави? Теже је то зло, ако зла има, поправити, него што је било избећи га. И како чудновато схватање да ће представници чиновништва и они сеоског становништва ратовати једни с другима, ако буду заседавали у две собе, а да ће се сложити, чим буду у исту стрпани... Буде ли стварне супротности између интереса та два реда, она ће се обелоданити у једној скупштини исто онако као што би се обелоданила и у двома. Разлика је сва у томе што би, код две скупштине подједнако јаке, чиновнички представници и сељачки морали да се погађају, док би у једној скупштини представници оног реда који је јаче заступљен били у положају да слабијој страни своје услове диктују. И

ко не види да та политика компромиса, узајамних уступака, учини ми да ти учиним, — коју собом доноси дводомни систем, не би више зблизила два реда учећи их толерантности, него што би то учинила једна скупштина у којој би њихови представници само механички били спојени.

Овде је место поменути да се питања о Горњем Дому дотакао и г. Dr М. Ђ. Миловановић у својој брошури „Наша Уставна Реформа“, која је изашла на неколико година после Гершићеве расправе, баш у очи уставне промене од 1888. У начелу г. Миловановић није се изјавио противу Горњег Дома. Потреба те установе објашњује се оним Монтескијевим начелом да ниједну власт у држави не треба оставити неограниченом: ово начело г. Миловановић је назвао „вечито истинитим.“ С друге стране он се није дао завести оним софизмом да народ о истом предмету не може две воље имати. Он је сасвим умесно приметио да се ту „прави груба збрка између самог закона и између начина на који се припремају закони.“ Главни теоријски разлог једнодомног система г. Миловановић је тиме одбацио. На супрот г. Гершићу, по коме „Горњи Дом никако не иде у чисто демократски строј“, г. Миловановић је разлагао да „принцип суверенитета народног неће бити ни најмање повређен тим што ће представници народни, изабрани да дају израза општој вољи народној, бити груписани у два или још у већем броју домова.“ Ако га нисмо погрешно разумели, он је само из практичних разлога устао противу увођења дводомног система код нас.

Ми остављамо на страну оне наводе с којима смо се срели већ код г. Гершића; ово су нови погледи које је г. Миловановић унео у дискусију.

Горњи Дом јесте отпорни центар, али према коме? Према скупштини: он њену тежњу за свемоћности има да сузбија а не владаочеву. Међу тим, „у Србији нема, мислим, ниједног озбиљног политичара, који би страховао за уставне слободе српске од успешних узурпација нашег народног представништва, од могућности да ће оно приграбити у своје руке целокупну власт.“ Другим речима, по г. Миловановићу наше су скупштине толико пасивне да би прави лукеуз био стварати им отпорни

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

центар у Горњем Дому. Цела је истина да су код нас скупштине пасивне; али оне су само за то такве што се обично под притиском владе бирају. Чим би се ујемчила слобода избора, добиле би се скупштине друкчијег карактера, и на пр. наведено место из Миловановићеве брошуре било је сасвим тачно 1888 кад је брошура изашла, али већ мање тачно после новог устава који је одмах за тим дошао. Истина, г. Миловановић примећује: „Ако би народно представништво пошло погрешним путем, и ако законски предлози које је оно изгласало не би одговарали интересима српске државе, или би чак претили да поруше саму његову егзистенцију, владар са својим правом апсолутног *Veto*, свакад је у стању да се таквој законској мери успешно одупре.“ Ми се ограничавамо овде да поновимо што смо већ рекли, а то је да владалац, кад узме један пут на себе да зауставља скупштину, свршава обично тиме да је себи потчини.

Г. Миловановић поставља за тим ово питање: „Ако смо сви сложни да је српско друштво састављено из једне хомогене масе и да у њему нема ниједне оделите класе која би из ма каквих узрока могла претендовати на засебити удео у државној управи, како онда још може бити несугласице о питању да ли наше народно представништво треба да буде састављено из једног или из два дома.“ Хомогеност за коју би г. Миловановић хтео да је одлика нашег друштва била би уједно знак о ниском ступњу његова развитка. Познато је да развијање једног друштва доноси собом његово диференцирање, стварање ужих група у његовој средини. У природном је току ствари да оно бива све сложеније. Према томе овај разлог г. Миловановића био би од привремене важности, важио би само дотле докле српско друштво не би изашло из своје примитивности. Али да ли би био и од такве привремене важности? Зар г. Миловановић не признаје мало касније, заједно са г. Гершићем, егзистенцију једне интелигенције која се толико одвојила од народа да овај нема више у њој много вере (стр. 55)? И зар стварањем такве једне интелигенције није већ разорена хомогеност српскога друштва?

Прелазећи сада на уставну промену од 1888, имамо да приметимо да се тада о Горњем Дому није водила

онако дуга и жива дебата као двадесет година раније. У ужем уставном одбору који су састављали г. г. Ристић, Ст. Бошковић, Авакумовић, Рибарац, Гарашанин, Кујунџић, Мих. Павловић, Марко Стојановић, Сава Грујић, Пера Велимировић, Риста Поповић и Мих. Кр. Ђорђевић, само се један говорник, — г. Ст. Бошковић, — био чуо у корист Горњег Дома.⁵⁴⁾ У ширем уставном одбору било је, наравно, више њих који су захтевали поделу законодавног тела. Али кад се дошло до гласања, на дводомни систем пало је свега пет гласова (Ђ. Павловић, Стеван Д. Поповић, М. П. Шапчанин, Никола Ђорђевић и Јован Крсмановић). У последњем тренутку одрекли су му свој глас чак неки од оних који су га за време дискусије заступали, — први г. Бошковић, за тим ђенерал Велимарковић, Моја Гавриловић, г. г. Васиљевић и Бан.⁵⁵⁾

Било би погрешно извести на основу овога да је од 1868 дводомни систем био изгубио много земљишта код нас. Уставни одбор од 1888 није настојавао на његовом усвојењу поглавито из извесних политичких обзира на које је Њ. В. Краљ Милан био свратио пажњу. Предлог устава израђен одбором имао се поднети Великој Скупштини да о њему као о целини решава, да га или без измена прими, или сасвим одбаца. Због тога морале су се избацити из њега све оне одредбе којима би већина у Великој Скупштини у тој мери била противна да би цигло због њих била кадра цео устав одбити, и пошто се претпостављало да би у те тако непопуларне одредбе спадала и она о Горњем Дому, било је одлучено да се та одредба жртвује успеху уставног преображаја.

Да је међутим уверење о потреби дводомног система било још јако, познаје се по палиативним мерама које су биле унете у устав од 1888 у циљу да се њима Горњи Дом замени. — Прва је од тих мера била увођење квалификованих посланика (чл. 100). Ова категорија посланика вредела је више него она владиних посланика, али је била далеко од тога да одговори за-

⁵⁴⁾ За овај податак обавезани смо г. Др М. Ђ. Миловановићу, који је вршио дужност секретара тога одбора.

⁵⁵⁾ *Отаџбина*, књига 28.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

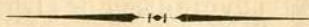
датку који јој је био намењен. Квалификованим посланицима био је тај задатак намењен да представљају интелигенцију у нашим сељачким скупштинама. Међутим било је пропуштено удесити да њих бирају нарочите бирачке категорије у којима ће преовлађивати ти елементи које су они требали да представљају. Док су посланици били подељени у две класе, бирачи су остали сви у једној. Исти људи који су бирали обичне посланике бирали су и квалификоване. Представници интелигенције могли су добити посланички мандат само од сељачке већине бирачког тела, оне већине противу чијих су предрасуда имали да се боре у Скупштини. На тај начин, само су они од њих могли ући у Скупштину који би ради личне амбиције жртвовали интересе свога реда и пристали да играју улогу народних трибуна. Као год што су владини посланици без сумње постали оруђа владе, тако би квалификовани посланици били оруђа масе. Ни једни ни други нису имали услова да буду устава како деспотизму озго тако и деспотизму оздо. — Друга је мера била срећније смишљена. Надлежност Државног Савета била је проширена. То тело, које је дотле давало мишљење само о оним предметима које би му влада предложила, имало је, по уставу од 1888, „да проучава законске предлоге које влада подноси Скупштини, или који су потекли из скупштинске иницијативе, и да даје своје мишљење о њима.“ То мишљење није било обавезно ни за Скупштину ни за владу, али се ипак морало увек у целини саопштити Народној Скупштини пре него што би она узела дотични законски предлог у претрес (чл. 145). Благодареди овој одредби, устав од 1888 био се приближно дводомном систему више него и један други наш устав. Исти законски предлози претресали су се у два разна тела; требало је само учинити саветско мишљење обавезним и за владу и за скупштину, па да се има потпун дводомни систем.

Устав од 1888 обустављен је Краљевском прокламацијом од 9 маја 1894, и на његово место привремено повраћен у важност устав од 1869. Већ после две године министарство г. Ст. Новаковића предложило је скупштини да се приступи уставној промени. Публици је остало у том тренутку непознато да је влада имала готов пројект устава по коме је законодавно тело требало да буде подељено у два дома.

Завршујући, ми смо ради да истакнемо двоје. Прво, да код нас ни 1868 ни 1888 није Горњи Дом био одбачен, а да се у исти мах није тражило чиме би се он заменио. У сваком уставном пројекту из кога би испао остала би празнина која се морала ма чим попунити. И сада је врло карактеристично да су установе које су на његово место увођене биле неки пут још противније начелима демократије него сам Горњи Дом, који је баш због своје мнине несугласности с тим начелима био код нас компромитован: увођење владиних посланика уставом од 1869 довољно доказује ову мало парадоксну тврдњу. — Друго што смо ради истаћи, то је да ми досада нисмо имали куражи да примимо парламентарни режим такав какав. Ми рапчлањавамо његов механизам, и онда одређујемо шта је од његових елемената „за наше прилике“, а шта није. Један од тих елемената који редовно одбацујемо, то је Горњи Дом. Познато је да је парламентарни режим врло компликован режим, да је то једна с муком удешена равнотежа између ривалних чиниоца којој мало треба па да се поремети, и за то чим смо га ми упростили, чим смо га лишили оног састојка који је имао у њему улогу регулатора, он је стао да функционише на један начин у парламентарним земљама до сада невиђен.

Пре него што се прими парламентарни режим, има смисла питати се, је ли он за наше прилике; али кад се један пут у начелу реши да он за наше прилике јесте, онда га ваља примити као једну целину, без икаквих измена које би његову хармонију могле разорити, онако како он постоји где год постоји.

Слободан Јовановић.

ЕНЦИКЛОПЕДИЈА ПРАВА

од
ПАСКВАЛА ДЕЛ ЂУДИЧЕ

(Наставак)

ГЛАВА ДРУГА

Имовинско право

§. 39.

Имавина и њени елементи.

У колико су ствари од користи људима, т. ј. у колико оне могу задовољити људске потребе, оне се називају *добра*. У овоме појму се слажу право и економија, и ако прво посматра корист са гледишта држања њиховог, а друго са гледишта богатства.

Скуп односа једног лица према *његовим* добрима конституише његову *имовину*. Овом' се дефиницијом не искључују дугови, који чине пасивни део имовине, јер са гледишта правног у њ улазе све врсте односа што имају економске вредности.

Општим појмом добра обухватају се како телесне ствари, тако и чињења јер, да би човек постигао своје смерове није довољно само да има и непосредно употребљава природне ствари, већ треба и да се служи и радом, и делом, из чега потиче трговина и размена добара. Отуда произлази подела имовинског права на два дела: на *стварна или реална права, облигационо или тражбено право*.

Стварна су права (иначе и *права на ствари*) она права, која дају *непосредно* власт над стварима, према коме било. Она имају карактер апсолутних права, јер вреде противу свакога, који би се огрешио о општу дужност, да их поштује. У овоме се смислу може казати, да је воља имаочева одлучна норма према свима другим лицима. Облигационо права, међутим, обухватају односе између два или више лица, којима је предмет какво чињење, каква учинба. Она се зову и *личним правима* за разлику од првих, и имају карактер релативних права, у колико вреде, не против свију, већ према одређеним лицима, т. ј. онима која су дужна да испуне обвезу. Воља имаочева норма је само према овим последњим.¹⁾

¹⁾ Испор. Windscheid, цит. дело §. 38 и 41.

I. Стварна, реална права

§. 40.

Разликовање ствари.

Све оно што је предмет права, било да постоји материјално или само интелектуално, зове се *ствар* (*res*). Али је различна природа ствари, а према томе различно је и дејство права на њих. По природи ствари се могу разликовати *по природи*: а) на *шелесне* и *бешелесне*. Прве су оне, које потпадају под наша чула (*quae tangi possunt*), као нпр. земљиште, кућа; друге не потпадају под чула, али имају чисто правно биће (*in jure consistunt*), као нпр. плодуживање.

б) *Непокретне* су ствари оне које се не могу преносити с једног места на друго; *покретне* су ствари оне које се могу премештати својом или спољном снагом. У ширем смислу, долазе уз непокретне и покретне ствари *по природи*, још и непокретне по *опредељењу* или по *предмету* или *по законској одредби*.

в) *Замењиве* су оне ствари, које се могу замењивати једна другом, као што су новац, жито, јер у трговини њихова вредност зависи само од количине и каквоће (*res quae pondere numero mensurae constant*); *незамењиве* су оне ствари, које не одређује само каквоћа *врсте* којој припадају, већ и *индивидуална* каквоћа, као што је нпр. статуа.

г) *Потрошне* су оне ствари, које се употребом троше сасвим или у неколико, *непотрошне* су оне друге, које се употребом не поништавају нити се смањују. Ова је дефиниција сродна претходној али није истоветна с њом, јер има замењивих ствари које се не могу трошити, док су све потрошне ствари замењиве.

д) *Делјиве* су ствари оне чији делови задржавају исти облик и каквоћу коју има целина; *неделјиве* су остале, које у својим деловима не показују каквоћу и облик целе ствари.

По *праву* се пак ствари разликују на *свачије*, *приватне* и *ничије* (*res nullius*), према томе, да ли припадају држави или јавним установама, приватнима, или су сада без сопственика.¹⁾

§. 41.

Својина. Сопственост.

Прво и најобичније стварно право је *својина*, *сопствености*. Природна је, а уједно и морална потреба, да људи присвајају ствари из спољног света ради свога одржања и развића. Али природа, по себи, не пружа све оно што служи људским

¹⁾ Испор. Chironi. §§. 45—53. — Arndts-Serafini, Pandette, I. (4-о изд. §. 50—53).

Употребама; потребан је рад, прерада материје, како би ствари постале корисне и способне, да се могу употребити за многу струге смерове живота. Ова природна потреба, по којој се већ човек разликује од животиња (којима је довољно оно што им природа пружа непосредно), претпоставља у њему моћ, да присвоји ствар и да се њом стално служи, искључујући друге људе, који би хтели њом да подмире своје потребе. На ово га гони и морални импулс, да ствара обележје своје личности и да је учини оруђем сопствене воље и средством својих смерова. Докле је, дакле, ствар *његова*, т. ј. орган његове воље, нико неће моћи без повреде његове воље и слободе да уништи, ограничи или преиначи тесну везу која везује ствар за њезине имаоце. Дужност је свију да ствари сачувају овај карактер приватног оруђа, иначе она, као општа, не би била орган прилагођен личној индивидуалној вољи.

Али ова два елемента, природан и моралан, нису сами по себи довољни за појам својине, јер они у суштини стварају прост факт: власт над извесном ствари. Да овај факт постане својина, потребан је један трећи елемент, правни елемент, из кога јединог проистиче признавање и заштита власти над ствари. Установна својине, има с тога свој извор управо у држави, јер је само у друштвеном животу и друштвеном влашћу могуће постојеће признавање и опште поштовање својине.

Својина је, дакле, *општи правна моћ лица над неком ствари*, или *право господарства над неком ствари*. Њена је карактеристика у потпуности те власти, тако да ограничења којима је својина увек изложена, не потичу из самог њезиног бића, већ могу потицати или из права трећих лица или из општих јавних разлога; али чим се та ограничења отклоне, право сопственика на целу ствар потпуно се враћа.¹⁾

Својина има три главна својства: *државину*, *уживање* и *располагање*. *Државина* значи задржавање за се (ревандикацију); *уживање*, употребу и плодове; *располагање* како прераду и уништење ствари, тако и отуђење. Ова су три права садржај својине.²⁾

Најглавније теорије о својини, које су се развиле до нашег века, могу се груписати у две класе: у прву долазе оне које налазе принцип својине у каквом индивидуалном акту, као што су *заузеће* (*Grotius*), *рад* (*Locke*): друга обухвата теорије које јој постављају као основу какав дру-

1) Sohm, Institutionen des Röm. Rechts (4. Aufl) Leipzig 1891, §. 48.

2) Bruns, цит. дело, стр. 476.

штвени и колективни акт, као што су споразум, конвенција, закон (Montesquieu, Bentham, Kant, Fichte). И једне и друге, као што умесно примећује, Аренс (Ahrens, Naturrecht, II. §. 74), мешају основ својине са начином стицања, и пристрасни су, јер се обзиру само на један од атрибута који је састављају. У оним првим доктринама својина се оснива једино на појединим актима, у којима се испољава средство што везује ствар за човека и постојање личне воље; оне друге, међутим, обзиру се само на израз друштвене воље, опште признање. У ствари, појам о својини садржи оба ова елемента.

Претпоставка о *communio bonorum primaeva* у тако званом природном стању, коју су подржавали писци XVII и XVIII века, последица је погрешног мишљења, да својина није установа којој је извор у човечијој природи, и да може бити таквих животних услова, у којима не би било правилне колективне сопствености, ма кога било облика.

Не треба мешати филозофски и правни принцип својине са њезиним историјским постанком. С погледом на њезин појам, својина је средство, да се задовоље људске потребе, оруђе воље, продужење личности; а легитимни су сви њезини облици, који одговарају разним правним субјектима. Ови облици нису постали сви на једанпут у историји, већ поступно, како су кад одговарали економном и моралном стању народа. У опште може се рећи, да је заједничка колективна државина једнога племена, претходила приватној својини (О овоме предмету гледај: P. Violet, Caractère collectif des premières propriétés immobilières, Paris, 1872 — Laveleye, De la propriété et de les formes primitives, 4. изд. Paris, 1891. — Sumner Maine, Les communautés de village en Orient et en Occident у књизи Études sur l'histoire du droit, Paris 1889, стр. 88 и даље).

Дефиниција италијанског законика о својини (у чл. 436. дата одредба по којој се „својина означава као право апсолутног располагања и уживања једне ствари, у колико томе не би били противни закони и уредбе земаљске“) — није логички исправна. Прво за то, што уживање и располагање нису једина садржина сопствености, а за тим и за то, што наглашује њен апсолутан карактер и сувише; а тиме изазива мисао да код сопствености не треба да буде никаквог ограничења, а ако би га било, да би у томе била прећутна недоследност. (Ту исту погрешку чине и аустр. грађ. зак. у §. 354. и српски грађ. зак. у §. 211.).

§ 42.

Из изложеног појма о својини излази, да све ствари спољњег света не могу бити предмет сопствености, већ само оне које су, по својој природи и по потреби којој су намењене, спо-

собне за личну или колективну својину. Друге, на против, које се не могу присвајати као што су светлост, море, имају својство општих ствари, и изузете су од сваке сопствености. Отуда разлика ствари које улазе у јаван промет и ствари које не улазе у јаван промет, а које, и ако по природи могу бити предмет својине, ипак су законском одредбом искључене из приватне својине.

Хугу Гроцију припада заслуга, што је ослањајући се на римско приватно право, одбранио слободу мора, противу претензија Португалаца, доказујући у својој дисертацији: *Mare liberum* (Leida 1609), да Океан не може заузети један народ, већ да је он намењен општој потреби људи: *Et eisdem de causis commune est omnium maris elementum, infinitum scilicet ita, ut possideri non queat, et omnium usibus accommodatum, sive navigationem respicimus, sive etiam piscaturam* (cap. 5).

Државна добра, која су народна, и она окружна и општинска добра, која служе за општу употребу, ван јавног су промета (неутођива), докле служе одређеном смеру чл. 426, 430, 432, итал. грађ. законика. (Аустр. грађ. зак. говори о тим стварима у §. 287., а српски грађ. зак. обухвата их под изразом свачија или народна добра у §. 195.)

§. 43.

Разни облици својине.

Људска привреда која привређује ствари повећавајући им корисност, да би их начинила подеснијим за потребе живота, ствара разне облике својине. Осим опште поделе својине на *непокрешну* и *покрешну*, која има велику важност за право, прва се може разликовати још на *пољску*, *варошску*, и својину *над шумама*, према томе, да ли им је предмет: зиратна земља, зграде или шуме. Осим тога, у погледу начина и специјалних смерова економске радиности имамо својину *над рудама* која се односи на истраживање и обрађивање рудника и каменних мајдана, *индустријску*, којој су предмет производи индустрије, и *шреговинску*, која се састоји у размени робе, потпомогнутој посредовањем између произвођача и потрошача. Најпосле, ако применимо појам својине и на бестелесне ствари, чему нагиње сувремена наука, онда можемо наведеним облицима додати још *умну својину*, *ауторско*, *умошворничко право*, или *књижевну* и *уметничку својину*, али о овоме ће се говорити нарочито.

По чл. 440 итал. грађ. законика својина над каквим земљиштем, обухвата и простор над њим и под њим, што

ваља разумети да је то тако у границама одређеним употребом његовом. Сопственику таквог добра припада право својине над оноликим ваздушним или подземним простором, који му осигурава најобилатију употребу земљишта према приликама датог тренутка, другим речима, докле год то захтева његова практична потреба, како вели Lhering. Ван тих граница ваздушни је стуб *res omnium communis* а подземни простор *res nullius*. На овој последњој идеји заснива се право слободног истраживања руда, под условима законом одређеним, и на земљиштима која су приватна својина, дајући сопственику само право на накнаду штете, којој би таквим истраживањем и експлоатацијом био изложен.

Пећине и тресетна поља припадају сопственику и за њину експлоатацију потребно је одобрење сопственика, по итал. зак.

(Наставиће се)

Судска пракса није једнообразна при решавању питања о томе: да ли жена може располагати својим имањем, које јој није као мираз дато, и без одобрења свога мужа.

I

Лазар С., трг. из Паланке, поднео је облигацију г-ђе Ј. Ђ., по којој му она, одвојена живећа жена Јов. Ђ., дугује 6000 дин. у сребру са 6% инт. Па како је г-ђа Ј. одобрила интабулацију на своје непокретно имање и пре рока, то је молио суд, да за обезбеду ових 6000 дин. са 6% инт. одобри интабулацију на исто.

По овоме захтеву првост. суд за град Београд решењем својим од 29. јула 1898. ИМ^б 330 одобрио је тражену интабулацију.

Ну Касац. Суд примедбама свога Ш. одељења од 4. септембра 1898. Бр. 6291, а по жалби Јов. Ђ., поништио је поменуто решење првост. суда и нашао да не одговара закону са ових разлога:

„Кад муж дужнице г-ђе Ј. у жалби својој наводи, да се он са својом женом није развео и да се она према томе још за његову закониту жену сматра, онда је суд,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

према §. 323. а. грађ. суд. пост. требао да код овога тражења оцени ту околност с обзиром на пропис §. 920. грађ. зак., па за тим да донесе своју одлуку.“

Према овим примедбама Касац. Суда првост. суд је поново размотрио акта овога предмета, па је нашао, да поднета облигација г-ђе Ј. није онаква пуноважна исправа каква се тражи у тач. III. уредбе о интабулацији, јер кад се из исте облигације види, да је дужник г-ђа Ј. само раздвојено живећа жена Јов. Ђ., а потражилац интабулације не подноси доказа, да је брак између дужника и њенога мужа разведен, то онда изложена обвеза у поменутој облигацији дужника г-ђе Ј. према §. 920. грађ. зак. не може вредети, кад она за то нема одобрења од свога мужа. Са ових разлога и тач. XIII. уредбе о интабулацији првост. суд је решио: да се молилац Лазар од овога тражења итабулације одбије.

Ово је решење одобрио и Касац. Суд решењем својим од 30. октобра 1898. № 8529.

II.

С. Д. поднео је оригиналну облигацију по којој му г-ђа С. Р., одвојено живећа жена Ф. Р., дугује 2000 дин., па је молио суд, да за обезбеду ове суме са 6% инт. год. од 16. септембра 1896. до наплате, одобри надприбелешку на њену прибелешку, стављену на имање њеног мужа Ф. Р. за обезбеду њеног издржања од мужа јој Ф.

Разлог: По §. 920. грађ. зак. удата жена за живота мужевљева уподобљава се малолетнику, те према овоме не може вршити правне послове ни задуживати се без одобрења свога мужа.

Како се из поднете облигације не види, да је муж дужнице одобрио њој ово задужење, а поверилац није поднео никаква доказа, да је дужница удова или да је брак између ње и мужа раскинут, то се потражилац ове надприбелешке на основу §. 178. грађ. пост. има одбити.

Са ових разлога, §§. 301. и 304. грађ. суд. пост., суд је решио, да се потражилац од овога тражења надприбелешке одбије.

Ну Касациони Суд у своме II. одељењу примедбама својим од 23. августа 1897. Бр. 5513, а по жалби С. Д. повиштио је горње решење суда са ових разлога:

„Суд је погрешно што је овај случај подвео под §. 920. грађ. зак., по коме се за сваки женин акт о задужењу тражи саизвољење мужа као њеног заштитника; јер кад се из саме садржине дате обвезе, по којој се обезбеђење ово тражи, види, да је оно последица одлученог њеног живота учињено из нужде за издржавање њено и да је она у брачном спору, а поменути законски пропис за надзор мужевљи претпоставља заједнички живот и потпуну брачну хармонију, онда у овом случају, где ти услови недостају, само по себи отпада право мужевљева надзора.“

По овим примедбама суд је на основу §§. 377, 378. и 394. грађ. пост., решио, да се тражена надприбелешка одобри.

* * *

Ово је питање расправила и општа седница Касац. Суда од 30. априла 1882. Бр. 1256, у том смислу: *да удаша жена може располагати својим имањем, које јој није као мираз дато, и без одобрења мужевљева.*

Мих. М. Радивојевић

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ

Данашње дипломатско и консуларно право за школску потребу и за потребу праксе. Написао Гл. Гершић, проф. Велике Школе, члан Српске Краљ. Академије Наука. Књига прва. Увод. — Дипломатско право. — Биоград, штампано у Краљевској Српској Државној Штампарији, 1898. стр. XVI., 650. Цијена 15 динара.

(Свршетак)

4. Трећа глава подијељена је у два помања поглавља: разне врсте дипломатских мисија, дипломатски агенти или јавни министри; почетак и крај дипломатске мисије.

Дипломатске мисије дијеле се у редовне (сталне), ванредне и тајне. Ванредне мисије могу бити чисто церемонијалне, које се одређују специјално при извеснијем актима, н.пр. крунисању, погребу, свадби, јубилеју ит.д., гдје се шиљу нарочити посла-

ници да представљају државу или суверена. Осим тога, могу ванредне мисије бити пословне, за некакав специјални циљ, н.пр. за расправљање неког спорног питања, закључење зајма, одређивање граница ит.д. За таква нарочита питања могу се одредити и просто комисари, који немају дипломатски карактер.

По каткада има и тајнијех мисија, кад се извјесна лица од повјерења пиљу у страну државу да свршавају извјесне важне државне послове, али повјерљиво и тајно, те се с тога тајно акредитују код дотичне стране владе. Такви повјерљиви или тајни посланици, кад су код дотичне стране владе као такви примњени и овјерени, морају да уживају исту безбедност и неповрједност као и јавни пуномоћни министри. Али не могу да претендују на екстериторијалност ни на какав дипломатски церемонијал, јер се они јавно сматрају као приватна лица. Њима се, од стране владе, која их шаље, допушта да изиђу јавно и да се позову на свој званични дипломатски карактер само у извјеснијем случајевима, гдје би то захтијевао сам успјех њихове мисије.

Све ове разне дипломатске мисије повјеравају се органима међународне администрације, који се зову општијем именом *дипломатски агенти* (јавни министри или посланици у ширем смислу, *agents diplomatiques, ministres publics, envoyés*). Под дипломатскијем агентима разумију се, дакле, таква лица, која су од стране једне државе *опуномоћена* и за то нарочито *акредитована*, да државу, као такву, представљају у странијем државама и да прије свега раде за њене политичке и правне интересе. Тијем се дипломатски агенти разликују од консула и другијех агената међународне администрације, који немају представнички дипломатски карактер. Тако исто они се разликују од агената суверена, који не представљају државу, него личне и приватне интересе тога суверена.

Према држави, која их именује, дипломатски агенти имају двојако својство : а) они су јавни званичници (чиновници); б) они су мандатарни, опуномоћени представници.

Већ је и правило утврђено, како се данас дијеле дипломатски агенти. Има их четири класе : 1. Амбасадери, папини легати и нунцији ; 2. Изванредни посланици и пуномоћни министри ; 3. Министри резидентни и 4. Отправници послова. Све европске државе, осим Турске, усвојиле су ту подјелу. Турска и данас дијели дипломатске агенте у три класе : амбасадере, министре и отправнике послова.

Свака је држава власна, да својем дипломатском агенту одреди класу, у коју ће спадати, дајући му дотичну усвојену титулу и ранг. По данашњем обичају међу државама се одржава у том погледу узајамност, реципроцитет, т.ј. државе обично једна другој шаљу посланике исте класе. Све данашње државе, заиста, пазе на то правило. Без невоље не одступају од њега. То ипак не значи, да не може бити изузетнијех случајева, гдје поједина држава, без икакве штете по своја права и своју част, прима посланике и вишега ранга, него што их она сама шаље.

Амбасадери или посланици прве класе имали су, до недавно, само они репрезентативни карактер. Они су, поред представљања саме државе и њенијех интереса, представљали и саму личност својег суверена у њеноме достојанству и величанству. Сад више није тако. Цио тај репрезентативни карактер посланика прве класе и цијела разлика између њих и посланика осталијех класа, своди се данас на извјесна преимућства и права чисто церемонијалне природе. Они се акредитују од суверена код суверена. Њима се дају највеће почести, које се у опште могу одавати дипломатскијем представницима. О пријамнијем аудијенцијама они се примају са пунијем, најсвечанијим церимонијалнијем апаратом. Све, дакле, њихове посебне привилегије свде се на почасна права.

Поред амбасадора улазе у прву класу дипломатскијех агента и папини легати и нунцији. Легати се разликују од нунција у томе, што се они узимљу увијек из реда кардинала и шаљу само католичкијем дворовима у ванреднијем мисијама специјалне, претежно црквене природе. Нунцији су напротив папини стални и редовни амбасадери, који се могу послати сваком двору, и који никад нијесу кардинали. Они се шаљу за све редовне дипломатске послове ма које природе.

Изванредни посланици и пуномоћни министри, посланици у тјешњем смислу, спадају у другу класу дипломатскијех агента. Али и они дипломатски агенти, који не би имали тако сложenu титулу, него би се звали само *envoyés*, свакојако улазе у другу класу. Папини посланици друге класе зову се *интернунцији*. Сви посланици друге класе, као и амбасадери, акредитују се непосредно од суверена суверену. О предаји своје кредитиве суверену примају се у свечану аудијенцију. Званични и церемонијални апарат мањи је, него ли код амбасадера.

Тешко је тачно и прецизно одредити разлику између посланика прве и друге класе. Први писци дипломатске науке умјесно кажу, да нема никакве есенцијалне разлике између посланика

разнијех класа. Они стоје потпуно на истој линији што се тиче званичног карактера. У јерархијском погледу разликују се само разном титулом. Посланицима прве класе припада титула „ексецеленција.“ Онијема друге не.

Код министра резидената, који спадају у трећу класу дипломатскијех агената, разлика се такођер састоји само у церемонијалу при пријему и предаји кредитива. И они се акредитују од суверена код суверена.

У четврту класу дипломатскијех агената спадају отправници послова. Отправници послова не акредитују се код суверена, него код министра спољнијех послова. Њихову кредитиву потписује министар спољнијех послова и они је предају министру спољнијех послова оне земље, у коју се шиљу. Има двије врсте отправника послова: стални отправници послова, који се од стране своје владе нарочито акредитују као стални шефови мисије; за тијем привремени отправници послова, који не добивају нарочиту акредитиву као стални дипломатски агенти и као шефови мисије. Привремене отправнике послова нотом пријављује или писмено представља стални посланик прве, друге или треће класе министру спољнијех послова као својег привременог замјеника. То се обично догађа, кад посланик иде на одсуство, или је иначе спријечен у вршењу својијех функција или у случају, кад се стални посланик смјењује, док не дође нови. Функције таквог привременог отправника послова престају саме собом, чим се стални шеф мисије врати на дужност или стигне нови посланик.

Изванредни посланици немају услијед те своје титуле никакво првенство у рангу пред осталијем редовнијем посланицима исте класе.

Скуп свијех дипломатскијех агената, који су акредитовани код извјесне државе, саставља дипломатско тијело, или дипломатски кор. На челу дипломатског тијела стоји *доајен* или старјешина, а тај је на католичкијем дворовима папин нунције. Гдје таквог нунција нема, или гдје двор није католички, ту је доајен онај посланик прве класе, који је најстарији по датуму званичне нотификације својег доласка. Дипломатски кор није јуристичко лице. Није корпорација у правном смислу, којој припадају нека особита права и чији би чланови међу собом били везани извјеснијем узајамнијем дужностима. То је тијело просто један слободан скуп одјелитијех, једно према другом независнијех лица, међу којијема постоји једна чисто морална веза, основана на солидарности извјеснијех права и интереса њихо-

вијех дотичнијех држава, у колико та солидарност може да постоји без штете по независности сваке од тијех држава.

Сваки дипломатски агенат има своју пратњу, дакле извјесан персонал, који му је придодат и који стоји под њим, као шефом мисије. Персонал посланства дијели се прије свега у двије категорије: у званично особље, званични персонал и у персонал незванични. Званични су персонал посланства она лица, која су, као помоћне снаге и помоћни чиновници, одређена у службу самога посланства као таковог, да т.ј. помажу шефу мисије у отправљању његовијех званичнијех дипломатскијех послова и функција. Састав тог званичног персонала мијења се према важности саме мисије и према потребама државе која ту мисију шаље на страну.

У незванични персонал посланства увршћују се сва она лица у пратњи дипломатског агента, која стоје у његовој личној служби и која од њега добивају плату или какву награду и издржање. То су, дакле, лица, која нијесу постављена од стране државе.

Поред до сада побројанијех дипломатскијех агената, који улазе у дипломатски кор, државе се по некад за извјесне циљеве и међународне послове служе и развијем агентима, комисарима, делегатима ит.д. Ништа није тако неодређено као правни положај и однос једног агента или комисара, који није карактерисан неком дипломатском титулом. Такви агенти без дипломатског карактера шаљу се већином тада, кад је активно право посланства онога, који агента одашиље, сумњиво или непризнато па би за сваку државу тешко и ризично било, да са такве стране прими и код себе акредитује правог дипломатског агента.

Сваки посланик, који се шаље на страну, да буде представник државе у сталној или ванредној мисији, доказује и овјерава свој дипломатски карактер нарочитијем писмом, које се зове *кредитива*. То је писмо или исправа, којом се посланик одређује да представља државу у некој страниј држави. Осим имена, ранга, карактера и титула посланика, у кредитиви се означаје циљ и предмет његове мисије. Уз то се у њој исказује жеља, да се одржавају добри односи између дотичне двије државе и молба, да се поклони пуна вјера свијем изјавама, које би тај посланик учинио као представник своје владе и државе.

Уз кредитиву дипломатскијем агентима, при поласку на њихово опредељење, редовно дају им се још путна исправа (пасош), инструкције о својем држању према страниј држави и

шифра т.ј. таблице, које показују начин и облик тајне кореспонденције.

Дипломатска мисија завршује се, кад протече рок, који је био одређен некој мисији; кад је сам предмет мисије испуњен; опозивањем дипломатског агента и најпослије кад умре, или кад се одрече пријестола, или кад буде свргнут онај суверен који је послао дипломатског агента, или онај други суверен, код којег је акредитован тај агенат. Осим сад побројанијех нормалнијех начина, може се дипломатска мисија такођер завршити: кад сам дипломатски агенат, по својој иницијативи и на своју одговорност, обустави своје дипломатске функције и изјави, да његова мисија има да се сматра као завршена; кад она влада, код које је неки дипломатски агенат акредитован, објави томе агенту, да га она не може више као таква признавати и да он, не чекајући своје опозивање, мора да се удаљи са земљишта те државе; кад се догоди промјена у рангу извјесног дипломатског агента, онда се, по усвојеној практици, сматра да је завршена његова досадашња мисија; кад настане неспоразумљење и веома запето стање између државе, која је дипломатског агента послала, и државе, код које је он акредитован, те услјед тога она држава, чији је он представник, наређује својем посланику, да одма прекине сваки дипломатски саобраћај.

Мора се најпослије, поменути смрт посланика, која, са свијем природно, завршује мисију.

5. Четврта глава, о правима и привилегијама дипломатскијех агената, најопширнија је. Подијељена је у пет поглавља: у опште; битна права дипломатскијех агената; споредне привилегије дипломатскијех агената; положај дипломатскијех агената у државама, у којима нијесу акредитовани; проширење дипломатскијех привилегија на пратњу дипломатскијех агената.

По положају, који уживају дипломатски агенти, за њих су постављена нарочита правила. Уживају извјесна права, привилегије и имунитете. Та изузетна права служе дипломатскијем агентима од чести за то, да им тек створе могућност за вршење њиховијех функција, од чести опет за олакшање тога вршења.

Првобитно право дипломатскијех агената јесте неповрједност, неприкосновеност. То посланичко право признавало се и у најстаријим временима. Признавали су га народи на веома ниском културном ступњу, јер оно, заиста, апсолутно истиче из саме природе посланичког задатка и посланичкијех функ-

тија. Под неповрједношћу разумије се нарочита и апсолутна безбједност личности посланичке и право посланика, да од мјеснијех власти траже и добију најјачу и најбрижљивију заштиту против ма какве поврједе и нападаја на њихов живот, њихов тјелесни интегритет, њихову част и достојанство. Личност посланика мора бити увијек света и неприкосновена, као што се говорило у старом вијеку.

Неповрједност посланика обвезује прије свега ону владу, код које је дипломатски агенат акредитован, да се према свијем личностима, којима припада та привилегија, строго уздржава од сваке уврједе, повреде или насиља, да она на првом мјесту даје примјер поштовања, које се дугује тијем личностима а тако исто да строгијем казнама заштићује те личности од свијех повреда, уврједа или нападаја од стране становништва. Ако је неприкосновеност посланичка повријеђена од стране саме владе код које је посланик акредитован, онда дотични посланик има право да тражи потпуно задовољење. У веома тешкијем случајевима и његово достојанство може му налагати да одма раскине дипломатске односе и напусти своје мјесто, било са протестом или без протеста, и да преда ствар својој влади на даље расправљање. Задовољство се даје накнадом претрпљене материјалне штете, извињењем, које се према потреби чини чак и одашиљањем нарочитог посланства ради објашњења и свечаног извињења, салутирањем застави посланства ит.д.

И ако је дипломатска неповрједност безусловна, ипак не може бити тако апсолутна, да не би имала својих граница и да не би могла поднијети и неке изузетке. Кад неко повриједи посланика у праведној нужној одбрани, онда у томе нема никакве поврједе међународног права, и по томе ту нема мјеста никаквијем дипломатскијем међународно-правнијем рекламацијама. Кад се један дипломатски агенат по својој вољи излаже погибелима и поврједама, онда он мора сносити пошљедице своје непажње и лакоумности. Кад је доказано, да онај, који је увриједио дипломатско лице, није познавао међународно-правни карактер тога лица, уврједа или поврједа не може имати онај нарочити квалификовани карактер поврједе међународног права, него се она онда ислеђују и казни као обична кривица општега права. Најпослије, неповрједност дипломатска мора имати своју уставу и границу у томе, што она никако не може значити потпуну некажњивост дипломатског лица, нити она може постојати у тако апсолутној мјери, да један посланик под плаштом и на рачун те неповрједности може чинити шта хоће, а да држава,

у којој је он акредитован, буде са свијем обезоружана према њему и да се не може никако бранити ни од таквијех његовијех поступака, који очевидно садрже у себи злоупотребу те признате му привилегије.

Друго битно право дипломатскијех агената јест екстериторијалност. Поред личне неповрједности, посланици морају бити још и потпуно независни од државне власти, а посебице од јурисдикције оне државе, код које су акредитовани. Јер кад тога не би било, кад би дипломатски агенат могао ма у ком погледу да се узима на одговор од стране власти и судова, тада би влада, код које је акредитован, могла непрестано имати могућности и прилике, да под изговором неке сумње и потребе истраге смета слободи посланиковој, да му улази у стан и претреса хартије. Та апсолутна потребна независност дипломатскијех агената од власти и судства оне државе, у којој се налазе, назива се екстериторијалност. По томе се и дипломатски агенти, као и владаоци, ма да се на туђој територији налазе сматрају да су још једнако задржали свој пређашњи домицил у својој домаћој држави и да су подложни још и даље само законима и судству те своје државе.

Екстериторијалност обухвата: екстериторијалност саме личности дипломатског агента, његовога стања и његовијех непокретнијех ствари; ослобођење испод кривичног судства; ослобођење од грађанског судства и ослобођење од извјеснијех врста јавнијех терета и дажбина.

Сваки дипломатски агенат лично задржава своје пређашње мјесто становања, као и грађанство своје државе. Отуда долази, да се његово напшједство расправља у његовој домаћој држави, а такођер и то, да се дипломатски агенат, у погледу на форму онијех агата, који се тичу његове личности, његове породице или његовијех покретнијех ствари, не мора управљати по законим прописима оне државе, у којој се као посланик налази. Стан посланички, са свијем спореднијем зградама, које му припадају, неприступан је полицискијем органима и ма каквијем другијем представницима власти оне државе, у којој се мисија налази. Само по изречном пристанку и одобрењу дипломатског агента орган државе може имати приступа у стан посланства.

Екстериторијалност посланичке личности и посланичког стана повлачи за собом и екстериторијалност свијех покретнијех ствари, које се налазе у томе стану. Што се тиче породице, званичне пратње дипломатског агента, привилегија екстериторијалности простире се и на све те личности. Дјеца дипло-

матског агента, ма да су рођена на страниј територији, на којој тај агенат функционише, ипак не постају поданици дотичне државе, него се одма сматрају као грађани оне државе којој припада њихов отац. То важи и за дјецу осталијех званичнијех чланова мисије, а незванични персонал мисије у том погледу стоји у једном реду са осталијем обичнијем странцима; за њега, дакле, важи опште право.

Имунитет посланички од кривичног судства државе, код које је дипломатски агенат акредитован, логичка је пошљедица самога права личне неповрједности. Очевидно је, да се кривична истрага, не може предузимати, а још мање извршити кривична пресуда над једнијем лицем, које је признато као неповрједно. Дипломатски агенат, који учини, било приватну било политичку кривицу, подлежи једино суђењу и кажњењу своје домаће државе. Та његова држава не само да има право, него и дужност да га казни, кад је доказана његова кривица. Иначе држава постаје сукривац дипломатског агента, који је скривио, и не испуњава своју међународно-правну дужност.

Кад су дипломатски агенти ослобођени од кривичне јурисдикције мјеснијех судова, из тога излази, да они морају бити ослобођени од полицијске власти и њене јурисдикције. Но то ослобођење од полицијске кривичне власти не значи, нити може значити, да је дипломатски агенат разријешен од сваког поштовања и одржавања правила и наредба полицијскијех, које се тичу јавнога мира и поретка, безбедности личности и имања, саобраћаја, здравственога стања, чистоте ит.д. Сваки је дипломатски агенат дужан да се влада по тијем наредбама и правилима, и да ни у чем не ремети јавни мир и ред, исто као и сви остали грађани и странци, који се налазе на земљишту извјесне државе. Поштовање и одржавање правила и наредба полицијскијех од стране дипломатскијех агената сматра се као неки прећутни услов при самој примању страног дипломатског представника. Ако се ипак догоди да неко дипломатско лице не пази на ту дужност, полицијска власт ваља да се обрати министарству спољнијех послова, те да оно дипломатскијем путем поради, да дотични агенат одустане од таквог свога поступања. Министарство може да учини повјерљиву напомену самојем агенту. Може да се пожали и његовој влади, да му она забрани његово некоректно и земаљскијем законима противно понашање.

Веома често може се догодити, а и догађа се, да неко дипломатско лице оставља за собом неплаћене дугове, да углав-

љује уговоре. Још чешће може се догодити, да дипломатски агенат буде уплетен у неку грађанску парницу просто случајно, стицајем околности, без икакве своје радње или погрјешке. У тијем случајевима долази питање о грађанском судству. По досањој пракцици и позитивном законодавству, може се констатовати као резултат, да је ослобођење дипломатскијех агената од грађанске јурисдикције у данашњој јуриспруденцији и пракцици судској у опште признато као правило. Оно важи на првом мјесту по међународном праву без обзира на то, да ли га поједина држава у својем позитивном законодавству изречно помиње и прописује или не. Ако је оно још и унутарњијем законодавством признато, тијем боље. Али оно свакојако тако исто ве зује и оне државе, у чијем законодавству нема таквог помена. Према томе, мјесни се судови по правилу сматрају као ненадлежни да ријешавају и суде о грађанскијем тужбама, које су управљене против дипломатскијех лица.

Има изузетнијех случајева, кад дипломатски агенти нападају земаљској грађанској јурисдикцији. Наука и пракса признају, да су мјесни судови надлежни да суде дипломатском агенту: кад се тужба против дипломатског агента тиче неке непокретности, коју дипломатски агенат има у државини или својини, а која се налази у тој држави, у којој је агенат, као такав, акредитован; кад дипломатски агенат, поред својег дипломатског позива, заузима у дотичној држави још и неки специјални приватни положај нпр. бави се трговином и развијем другијем спекулативнијем пословима; кад се агенат сам својевољно изречно или прећутно одрече својег имунитета.

Дипломатски агенат, кад му суде земаљски судови, мора се потчињавати правилима закона о судском поступку и не може у томе погледу за се тражити никакве привилегије. Из тога излази, да он мора испуњавати обвезе, које поступак налаже парничарима нпр. да плати парничне трошкове, ако изгуби парницу, да му се према потреби може нудити или досудити заклета итд. Ма да је то признато као опште правило, ипак има појединијех процесуалнијех мјера, при којијема нема сагласности међу надлежнијем писцима.

Ослобођење од јурисдикције повлачило је некад за собом као пошљедицу и ту привилегију, да се дипломатски агенат не може од стране мјесне власти и суда позивати као свједок ма у каквом спору. Та привилегија, не само по мишљењу, које превлађује у теорији, него и по самој пракцици, сведена је у тако уске границе, прорешетана је таквијем клаузулама, усло-

вима, и ресервама, да је од њеног негдашњег облика и карактера веома мало остало. У осталом, она је у данашњој доктрини у велико већ оспорена и напуштена. И они писци, који је још помињу међу битнијем привилегијама, ипак признавају, да она нема никаквог оправданог основа, да нема никакве везе са слободнијем и неспријеченијем вршењем дипломатскијех функција.

О ослобођењу од пореза и дажбина у данашњој теорији у велико се изражава сумња, да ли заиста та привилегија може спадати међу битне привилегије, које стоје у вези с независношћу дипломатскијех агената. Има и новијих писаца, који ослобођење дипломатскијех агената од извјеснијех врста пореза сматрају као опште признату пошљедицу начела екстериторијалности. Само ослобођење дипломатскијех агената од личнијех непосреднијех пореза може се правнички оснивати на њиховом репрезентативном карактеру. Лична пореза као и непосредна пореза од прихода или капитала, претпоставља неки однос подаништва и подвласности према држави, која ту порезу наплаћује. Дипломатски агенат, као представник једне државе и њеног суверена, не може стајати у таквом односу. По теорији и практици дипломатски агенти у свијем државама ослобођени су од личне непосредне порезе или такса на предмете луксуса и од непосредне порезе на капитал или приход, као и од свакога ратнога приреза. Ослобођење пак од царине многи угледни писци уврћују у чисто добровољне концесије, које једино истичу из међународне учтивости, а немају апсолутно никакве везе са независношћу или репрезентативнијем карактером дипломатскијех агената. Стога се ослобођење од царине не може увретити у битне привилегије дипломатскијех агената, него тек у споредне.

Споредне су привилегије оне, које, до душе, уживају дипломатски агенти, али које не могу никако да се уврте у исти ред с неповрједношћу и ослобођењем од јурисдикције. Оне немају нарочитог значења за слободно и неспријечено вршење дипломатског позива и задатка, нити имају ма какве везе с репрезентативнијем карактером посланичкијем. То су привилегије, које се признају често по међународној куртоазији, по обзирима према високом положају дипломатскијех агената, и то увијек под условом узајамности, реципроцитета.

Међу споредне привилегије спадају: ослобођење од посреднијех пореза и осталијех јавнијех дажбина и такса, право на богомољу и вршење црквенијех обреда, право јурисдикције и право на церемонијал.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

За нас је најважније право јурисдикције. У данашњијем хришћанскијем цивилизованијем државама оно се своди на два случаја. У кривичнијем стварима, кад неко од персонала посланства учини кривично дјело, дипломатски је агенат овлаштен, да кривца уапси, ако је у стану посланства, или да тражи његово издавање од територијалнијех власти; да изврши претходно ислеђење и констатовање дјела кривице, при чему према потреби може тражити помоћ мјесне власти; да испита свједоке, који припадају посланству, да послје свега тога кривца испрати суду своје државе, који има да му суди и изрекне казну. У грађанскијем стварима дипломатском се агенту не даје и не признаје право да ријешава и пресуђује грађанске спорове између лица своје пратње, али му се од стране свијех данашњијех држава даје право да врши извјесне акте неспорног судства. —

Положај дипломатскијех агената у државама у којијема нијесу акредитовани, ријешен је у данашњој науци о међународном праву. Дипломатски агенат, пролазећи кроз територију државе, у којој није акредитован, не може претендовати на ослобођење од мјесне јурисдикције кривичне и грађанске. То ослобођење има свој разлог у независности дипломатскијех агената при вршењу њихове мисије и њиховијех функција, а тај разлог отпада ондје, где дипломатски агенат нема никакве мисије, нити врши какве дипломатске функције него се само налази и пролази као путник. Ипак се он при путовању не може сматрати ни третирати као обично приватно лице, чим је његов дипломатски карактер познат држави, кроз коју путује. Кад та држава, извјештена о његовом карактеру и његовој намјери пролаза, изрично или прећутно допусти тај његов пролаз, онда је она по међународном праву обвезана, да према таквом дипломатском путнику има посебне обзире и да га не сматра присто као приватно лице. Она се мора старати за његову потпуну личну безбједност, а тако исто и за сигурност његове пратње и ствари, које собом носи. Кад би се тај посланик вријеђао, било би у исто вријеме уврједа нанесена његовој влади и земљи. Кад би се над њим вршио какав акт насиља, то би значило вријеђати право посланства, које припада свијем државама и њиховијем суверенима. Ти особени обзире према посланицима, који путују, истичу већ из основног права на међусобно поштовање, које има свака држава према другијем државама.

Дипломатске привилегије у пракси проширују се у субјективном смислу и на сва она лица, која улазе у пратњу дипло-

матскијех агената, која састављају званично и незванично особље посланства. У том погледу ваља ипак учињети разлику између званичног и незваничног персонала, јер и сама наука и пракса одваја те двије категорије лица, кад је ријеч о дипломатскијем привилегијама.

Званично особље посланства именовано је од стране владе оне државе, коју представља дипломатски агенат. Сва та лица имају дипломатски карактер. Њима припадају извјесне привилегије и имунитети по самом том њиховом карактеру. Шеф мисије не може да располаже с привилегијама чланова званичног персонала, те се за њих и у њихово име одређи ма које од тијех привилегија.

Незваничном персоналу посланства : породици и тако званичном персоналу у тјешњем смислу, наука и пракса признају неке привилегије.

6. Пета глава Гершићевог дјела, о задацима и функцијама дипломатскијех агената, подијељена је у шест мањих одјелака : у опште ; канцеларијски послови, односи с поданицима своје државе, заштита тијех поданика ; односи и саобраћај дипломатског агента са својом владом ; однос и саобраћај дипломатског агента с државом и владом, код које је акредитован ; дипломатска спрема (квалификација) ; конгреси и конференције.

Кад се узме у обзир сама природа посланичког односа и положаја, довољно је да се обиљеже задаци и функције дипломатскијех агената. Дипломатски је агенат пуномоћник. Његов је мандант његов суверен односно његова држава. Према обиму датог мандата управља се и круг појединијех посланика. Церемонијални посланици имају да изврше само ону свечану формалност или церемонију, ради којијех су послани. Посланик, који се шаље само за вођење извјеснијех преговора или ради углављивања уговора, има само да изврши ту дужност према инструкцијама, које му се дају.

Све задатке и функције дипломатскијех агената многи писци обухватили су у ова три израза, заштићивати, посматрати и преговарати.

Сваки дипломатски агенат има прије свега да врши извјесне послове у својој канцеларији. Мора да саставља сва писма и све акте, који се шаљу на име мисије, или барем да прегледа и одобри конценте тијех писама и аката. Мора да води надзор над вођењем дневника, над регистрима и архивом ; да брани и одржава све привилегије дипломатске ; да издаје и визири пасоше и увјерења својим земљацима ; да овјерава акте,

које долазе од надлежности и чиновника дотичне стране државе, а којијема неко хоће да се послужи пред властима земље, коју посланик представља.

У односима према грађанима своје земље, који се стално или привремено налазе у дотичној држави, дипломатском агенту припада и право надзора и контроле. Осим тога права надзора, дипломатски агенат има и право и дужност да заштићује своје земљаке у иностраној држави.

Дипломатски је агенат у даљини, куда не може непосредно да допре поглед његове владе, око и ухо своје владе. То је његова улога посматрања, коју има да врши на мјесту, гдје је акредитован. Положај дипломатског агента веома је важан за спољну политику његове државе. Задатак дипломатског агента не ограничава се само на то, да своју владу тачно извјештава о току послова и преговора, које он води по датјем му инструкцијама, него он ваља самосталнијем извештајима да даје својем министру потребан материјал за његову политику. Зависи од спреме и подобности посланика, да ли ће ти његови извештаји моћи како ваља да послуже томе циљу.

Дипломатски агенат мора непрестано да посматра и да прати рад оне владе, код које је акредитован. Мора се трудити да му не измакне пажњи и испитивању ништа, што би његова влада имала интереса и потребе да дозна. Мора се старати да буде вазда и тачно извјештен о свагдашњем политичком, економном, интелектуалном и моралном положају дотичне земље, о њеној војној снази, о изворима и богатству у пољској приврједи и индустрији, а такођер и о јавнијем или потајнијем тежњама и аспирацијама онога друштва, у чију је средину послан од своје владе.

Да би се одржавао увијек у току свијех догађаја, покрета и променљивијех струја јавнога мишљења, дипломатски агенат мора пажљиво да прати полемику штампе и дебате у парламентима, да пази на борбу разнијех утицаја на двору и у влади, да везује и негује познанства у вишијем редовима јавнијех службеника, као и са другијем истакнутијем и високо образованијем личностима, да гледа и распитује много, али при свему томе мора се чувати да не буде наметљив и индискретан и да не чини какве кораке, који би га могли компромитовати. У томе треба баш да се огледа спрема, вјештина и такт сваког дипломате, што ће умјети како ваља да врши ту своју дужност посматрања, испитивања и сазнавања. Све што дозна, дипломатски агенат саопштава својој влади у депешама и извјештајима.

По својем положају и задатку, дипломатски агенат мора бити у сталнијем односима и саобраћају с државом и владом, код које је акредитован. Према тој влади дипломатски агенат мора остати у границама свог задатка и мора строго пазити на оне обзире, које му налаже сам његов положај. На првом мјесту он је обвезан да поштује част и независност оне државе, код које је акредитован. Он мора увијек бити лојалан и коректан према тој држави и у свијем односима појављивати се као пријатељ њен. У том погледу он има једну обавезу негативне природе, а та је, да се најбрижљивије уздржава од сваког непозваног мијешања у унутарња питања и унутарње односе те државе, од сваког акта, који би могао да се протумачи као задирење у права или као вријеђање достојанства те државе и њене владе. Он се не смије упуштати у везе с опозиционцијем странкама, и новинама, у сплетке и ровења против стања, које постоји у тој држави. Не смије потпомагати и окуражавати отпор против њенијех закона и установа, ни одобравати критику владинијех аката.

Дипломатски агенат нема права, да се званично обраћа ма коме надлештву непосредно. Он може имати званична посла и саобраћаја само с министром спољнијех послова, јер је то министарство једино надлежно и позвано да посредује додир са странијем државама. Тај саобраћај може бити усмен или писмен.

Разноврсне, важне, деликатне и по каткада компликоване дипломатске послове не може успјешно да ријешава којемо. Треба за то нарочите спреме и дара. Међу стручнијем међународно-правнијем ауторитетима и практичнијем познаваоцима дипломатског посла и задатка већ је признато, да је дипломација једна нарочита струка државне политичко-административне службе и то једна од најважнијих и најтежих. С тога државе, које су свијесне тога, бирају за дипломатске агенте најспособније и највјештије људе.

Преговори воде се обично између двије државе. У новије доба, за расправљање и рјешавање спољнијех питања и послова од вишег и општијег интереса, уобичајена је и усвојена је форма конгреса и конференција. Ту учествују поглавари заинтересованијех држава сами лично, или преко нарочитијех за то опуномоћенијех повјереника. Предлог за сазив и састанак конгреса или конференције могу да учине једна или више интересованијех држава, као што то бива обично при конгресима мира, који без мијешања трећијех сила прекраћују и завршују војну, и гдје иницијатива за састанак таквог конгреса долази од

самујех ратнијех странака. Предлог за сазив може да потече и од стране треће силе, која узима на себе улогу посреднице између завађенијех држава.

Прије самог састанка конгреса или конференције утврђује се програм и предмет вијећања међу дотичнијем заинтересованијем државама. Тако исто воде се у напријед преговори и постижава се споразум о мјесту, гдје ће се држати конгрес или конференција. Кад су утврђена сва та претходна питања, пуномоћници се састају у одређени дан. На састанку први је посао избор предеједника и измијена и преглед пуномоћија. Предлози и питања ријешавају се гласањем. Свака држава, која учествује у том међународном вијећу, има само један глас. Одлуке конгреса или конференције морају бити једногласне. Ако се у појединијем тачкама не може постићи једногласност онда се оне изостављају из уговора, које се мора углавити. Пошто се дође до резултата, тај резултат добива обавезног израза у свечаном *завршном акту*, који се често саставља у облику *уговора*, који потписују сви пуномоћници, а изузетно може то да буде у облику заједничке *декларације*. Треба најпослије и то нарочито напоменути, да одредбе тако углављеног акта не могу поједине државе потписнице мијењати без споразума са свијем осталијем силама потписницама, које треба на то да пристану онако исто једногласно, као што је донесена и дотична одлука.

* * *

Свршио сам. У овом мојем приказу Гершићеве књиге, настајао сам да истакнем њена главнија начела, не улазећи у подробности појединијех дијелова. Критику књиге, ако се у опште ова књига може критиковати, оставио сам другоме или самоме себи за боља времена. Хтио сам само да покажем оно што ми се чинило да је главније у овој књизи и око чега се окреће цијела дискусија ученог нашег правника.

Радо ћу признати, да сам по гдјешто и испустио. Иначе бих морао да пренесем све Гершићеве мисли, које је он нанизао у овој књизи. Морам ипак да споменем, како се писац трудни и успио, да свако важније начело дипломатског права расвијетли и примјерима из старије и новије историје. То ће много олакшати читање ове књиге онијема, којијема је у првом реду намијењена као уџбеник.

И ова књига, као скоро и свака, која се штампа у Београду, није могла да буде без штампарекијех грјешака. Регби да је то карактеристика, којем се одликују београдске књиге,

на макар их издавала и Српска Краљевска Академија. Колико то смета у читању, може да зна само онај, који такве књиге чита.

На крају ово неколико страница, Гершић ми неће замјерити, ако изразим своју жељу. Гершић је већ давно био почео да пише о римском праву. Књига се читала и чита се великијем интересом. Али то је био само почетак. Свршетка не видјесмо, а тешко да ће мога и видјети. Жао би ми било, кад би и у својем најновијем раду запео и кад га не би довршио. „Тотална разочараност“, која је и њега обузела у нашем животу (стр. IX.), не мора да му сломије перо. Нека Гершић буде увјерен, да није он сам разочаран. Има и много млађијех јавнијех радника, који с дана на дан падају у све више разочарање.

Задар, марта 1899.

Д-р Алекс. Љ. Митровић.

ИЗ СУДНИЦЕ

XVII

Није потребно да се на тестаменту назначи, да га је који од тестаменталних сведока прочитао тастатору, кад је тастатор тестамент сам прочитао, и подписао га; нити је потребно да тестаментални сведоци пре својих подписа потврде, да је тастатор пред њима изјавио, да је то његова последња воља, кад се та потврда налази у самом тексту тестаменту, већ се у овом случају сведоци могу само просто подписати.

— Објашњење §. 435. грађ. зак. —

(Одлука опште седнице Касац. Суда).

Тужитељица Томанија, жена Михајлова, а сестра Владимирова, тужила је Теодору, удову умр. Владимира, и тражила, да се уништи тестамент Владимиров, те да њој све имање Владимирово припадне, па и део, који би по тестаменту дошао Теодори, јер је тестамент неуредан, а она је једини и најпречи закони наследник умр. Владимира.*)

*) Ради боље јасности и разумевања примедба, које су по овом спору дате, излажемо од речи до речи текст спорног тестаменту, онолико, колико је то потребно.

Тестамент Владимиров гласи:

„Данас долестављеног дана, месеца и године, позвао нас је долеподписану тројицу Владимир Н. земљоделац из Табанивића, који је као болестан али у потпуној чистој свести и здравом разуму, показао, што је ниже записано, као своју последњу вољу и уједно замолио нас, да то напишемо,

На рочишту испитана су двојица тестаменталних сведока Петар и Станислав, а трећи сведок Димитрије раније је испитан као болестан. Сва три су потврдили садржину тестаamenta, а и то да је сведок Петар уједно и писац спорног тестаamenta.

Шабачки првостепени суд, пресудом својом од 17. декембра 1896. Бр. 28.008. одбио је Томанију од тражења, као неуменог, јер је тестаменат потпуно исправан.

Апелациони Суд одобри ову пресуду својом пресудом од 7. априла 1897. под Бр. 544.

Међу тим, Касациони Суд, услед жалбе Томанине, поништи ову пресуду Апелационог Суда примедбама свог трећег одељења од 27. септембра 1897. Бр. 5258. за то, што спорни тестаменат не одговара пропису §. 435. грађ. зак. јер се из њега не види, од кога је сведока завештаоцу тестаменат прочитан и да је тастатор изјавио, да је у тестаменту изложена воља његова, а исказ сведока Станислава и Петра (писца тестаamenta), који сведоче да је Петар тастатору тестаменат прочитао, не могу накнадити ту празнину у тестаменту, који је строго формална исправа.

Ове примедбе Апелациони Суд усвоји и 8. октобра 1897. под № 3081. спорни тестаменат огласи за невредећи, пошто не одговара пом. §. 435. грађ. зак.

Ту пресуду по жалби Теодоре, Касациони Суд у свом трећем одељку опет уништи примедбама од 15. декембра 1897. Бр. 8899. са разлога:

„Апелациони Суд ценећи околност, што на спорном тестаменту није назначено да је исти прочитан тастатору од једног сведока, изгубио је из вида, да је у §. 435. грађ. зак. та потреба читања тестаamenta од стране сведока само у таквом случају безусловне вредности, ако тастатор тај тестаменат није сам и подписао, нити га је сам читати знао, ни могао, док међу тим, спорни је тестаменат подписан од стране тастатора, и по-

јер он вели нема сад толико моћи да својом руком напише све шта има да каже, и то овако.....

По исказу Владимировом овако написан тестаменат прочитан му је, па после дат, те га је и сам прочитао, и он рече, да је овде све написано, као што је казао, и као што жели да буде, и да је то све, и да нема ништа више ни да дода, ни да измени, ни да изостави, него нека се то кад треба на сваком месту и пред сваким, ко треба да зна, потпуно сматра као његова последња воља.“

19. априла 1892.
у Табановићу

Прочитан ми је, а и сам сам га прочитао.

Владимир с. р.

Сведоци:

Петар, с. р. Димитрије, с. р. Станислав, с. р.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

ред тога, изнад потписа завештачевог стоји и то, да је он сам прочитао овај свој тестаменат, чиме је за вредност тестамената искључена потреба читања од стране сведока према наређењу §. 435. грађ. зак.“

Апелациони Суд у својој трећој пресуди од 31. децембра 1897. Бр. 4256. усвоји ове примедбе и донесе овакве разлоге:

„Писмени тестаменат по закону је строго формална исправа.

По томе, све оно, што је за писмени тестаменат у §. 435. грађ. зак. прописано, треба у самом њему да се види. Ако би ма шта од тога на њему недостајало, не може се накнадити усменим казивањем сведока на њему само просто потписаних. Ови сведоци морају на тестаменту назначити све оно, што је казано овом одредбом.

И ако је завешталац умр. Владимир сам прочитао спорни тестаменат, опет за то сведоци према горњем пропису закона, *требали су на шестаменту шо* — да га је сам прочитао — *да назначе*, а нарочито су требали да назначе, *да је умр. Владимир шом приликом изјавио, да је шо његова последња воља.*

Како сведоци ни једно од овога на тестаменту нису назначили, то је и по други пут Апелациони Суд овај тестаменат пресудом Бр. 4256 огласио за невредећи.

Опет по жалби тужене Теодоре Касациони Суд трећим својим примедбама у трећем одељењу поништи ову пресуду. Ове примедбе од 24. фебруара 1898. Бр. 1642. гласе:

„Апелациони Суд греши кад каже, да сведоци на тестаменту нису назначили изјаву умр. Владимира (завештаоца): да је спорни тестаменат сам прочитао и да је то његова последња воља, јер све ово стоји назначено у текету самог тестамената у последњој тачци речима, како су то сведоци знали и умели, а по садржини оно што и закон тражи. А да је и ово назначење учињено од стране самих сведока, као и све остало у тестаменту, то треба ценити у вези са првом тачком истог тестамената, где они кажу, како су од стране завештаоца позвани да за писање овог тестамената учине све што треба, услед чега исти сведоци излажу редом све шта је учињено пред њима и од њихове стране. У осталом у овом правцу гласиле су и примедбе Касационог Суда од 15. децембра 1897. Бр. 8899. које, кад је Апелациони Суд усвојио, дужан је био по њима у свему и да поступи — §. 330. грађ. суд. пост.

Апелациони Суд није усвојио ове примедбе, већ је 10. марта 1898. под *М* 914. дао ове противразлоге:

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

„Апелациони је Суд у својој пресуди казао, да на спорном тестаменту недостаје назначење сведока: „да га је завешталац сам прочитао, и да је он том приликом изјавио, да је то његова последња воља“, за то и сада налази, да он не одговара пропису §. 435. грађ. зак.

Тестаменат, као строго формална исправа, мора све прописане услове имати, и ако ма којих на њему нема, не може се накнадити казивањем сведока на њему само просто потписаних, јер они морају на тестаменту назначити оно, што је горњом законском одредбом казано.

У осталом, и ако је Апелациони Суд усвојио примедбе Касационог Суда од 15. децембра 1897. Бр. 8899. он је морао имати на уму осим тога и његове примедбе од 27. септембра 1897. № 5258, које нису у сагласности са његовим доцнијим примедбама, и према овим првим, другим и трећим примедбама морао је по закону оценити, све што је потребно да се важност спорног писменог тестаментa по закону одреди, па је то својом пресудом № 3081. и учинио, при којој и сада остаје.“

Касациони Суд у својој Општој Седници од 21. марта 1898. год. Бр. 2601. одбацио је ове противразлоге, а примедбе свог трећег одељења № 1642. одржао у снази.

Услед ових обавезних примедба Апелациони Суд и по пети пут расмотри сва акта ове парнице и четвртом својом пресудом од 30. марта 1898. год. Бр. 1282 одобри пресуду шабачког првостепеног суда Бр. 28008, којом је спорни тестаменат признат за уредан по закону.

Ову је пресуду, по жалби тужиље Томаније, одобрио Касациони Суд у трећем одељењу решењем од 5. августа 1898. Бр. 6068.

Марта 1899. год.
у Шапцу.

Саопштио
Солдатовић.

XVIII.

Крађа затвореног куфера из отворене одаје и обијање његово на другом месту, има се сматрати као проста крађа.

(Одлука опште седнице Касац. Суда.)

С. Р. оптужен је, што је из отворене собе украо затворен ручни куфер и одневши га на друго место, обио, па ствари и новац из њега узео.

Првост. поротни суд у пресуди својој од 2. децембра 1898. № 25.323 узео је, да овде, према преставци оштећеног,

полиц. увиђају и признању оптуженог, стоји дело опасне крађе кажњиво по §. 223. казн. зак. и осуди оптуженог на две године затвора.

На жалбу заступ. оптуженог Касац. Суд. у I. одељ. свом решењем од 14. децембра 1898. *М*. 10214 поништио је поротну пресуду из ових разлога :

„Кад је прив. тужилац свој исказ код полиц. власти учињен 27. септембра 1898. на протоколу под *М*. 8380, према коме је и полиц. увиђај по гласу протокола под *М* 8380 учињен, пред поротним судом на претресу изменио у томе : да није сигуран да му је крађа извршена баш из затворене собе, па је на такав свој исказ о начину крађе и заклетву положио, а оптужени признаје, да је крађу из отворене собе извршио, — онда је поротни суд био дужан, на основу чл. 30. зак. о пороти и §. 218. крив. пост., изречно да покаже разлоге, по којима изводи да овде стоји дело опасне крађе, а не да побуде за свој закључак овако сумарно мотивише само побрајањем ; „преставке прив. тужиоца, полиц. увиђаја и признања оптуженог“, — како би Касац. Суд могао да оцени да ли је закон правилно примењен или не.“

Поротни првост. суд усвојивши ове примедбе I. одељ. Касац. Суда одреди претрес и својом пресудом од 5. јануара 1899. год. Бр. 257 поново нађе : да овде стоји дело опасне крађе кажњиво по §. 223. казн. зак.

Но на жалбу заступ. оптуженог I. одељење Касац. Суда решењем својим од 22. јануара 1899. Бр. 660 поништио је поротну пресуду од 5. јануара 1899. Бр. 257 из ових разлога :

„Суд је погрешно што није поступио у свему по усвојеним примедбама Касац. Суда од 14. децембра 1898. Бр. 16214 и показао разлоге са којих изводи, да овде стоје карактерни знаци дела опасне крађе. Пре свега поротни је суд требао да констатује, да ли је крађа извршена из затворене собе, пошто је ово од пресудне важности за постојање опасне крађе а у разлозима поротнога суда о томе није ништа речено, јер ако је оптужени однео куфер из отворене собе, онда према §. 223. у вези са §. 224. казн. зак. овде нема опасне крађе у таквој радњи оптуженог, што је однео закључан куфер, па овај после обио, како се у разлозима судским наводи.“

Поротни првост. суд није усвојио ове примедбе I. одељ. Касац. Суда, већ је писмом од 28. јануара 1899. год. *М* 1780 дао овакве противразлоге :

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

„...не усваја зато :

1, што је у свему поступио према ранијим примедбама Касац. Суда од 14. децембра 1898. №. 16218, јер је оглашујући оптуженог за крива, за дело опасне крађе, изложио у побудама пресуде карактерне знаке тога дела; и

2, што суд налази, да у радњи оптуженог, што је из отворене собе тужиоцеве украо закључан куфер, однео до савске обале и тамо га обио на ствари из њега покрао, стоје карактерни знаци дела опасне крађе према §. 224. крив. зак., без обзира на то, што је оптужени изнео куфер ван стана прив. тужиоца и тамо га обио, јер што је главно, овде је у цели крађе извршено обијање онога простора, у који је прив. тужилац своје ствари оставио, а таква радња карактерни је знак опасне крађе.“

Касац. Суд у општој седници одлуком својом од 4. фебруара 1899. Бр. 900 одржао је у сили и важности примедбе свог I. одељ., а противразлоге одбацио.

Саопштио

Марко Н. Новаковић,

правн. практ. прв. суда за вар. Београд

И С П Р А В К А

У бр. 6. „Бранича“ у рубрици из Суднице а на стр. 276. треба после речи (у 6. реду) „нити има тужбе за то“, — додати овај став :

„А баш да је спорна облигација и вредећа по закону, — није ничим доказано, да је опт. Живко са *знањем* лажну исправу употребио, међутим то је битни елеменат за дело из §. 147. крив. зак.“

У 10. реду на истој страни, а после речи: „не може бити предмет“ долази: „кажњивог дела за које се оптужује, него би могла бити само предмет преваре, за што га нико и не тужи.“

У 12. реду треба после речи „баш“ додати „и.“

У 17. реду треба после речи „не може се“ додати „ни.“

На стр. 280. у 12. реду од доле треба реч „положених“ заменити са „примљених.“

У 7. реду од доле (на истој страни) треба после речи „наплаћује дуг овај“, да гласи овако: „и с тога је суд погрешно, кад је мимо оваког законског недостатка нашао, да стоји дело из тачке 4. §. 253. крив. зак.“ —

ПРОМЕНЕ У СУДСКОЈ СТРУЦИ

(Из „Српских Новина“ од 1. до 15. IV 1899).

Краљ. указима од 9. и 13. Априла постављени су :

За председника врањског првост. суда, г. Сава М. Пиперин, судија првост. суда за вар. Београд.

За судије првост. судова вар. београдс. г. Љуб. Обрадовић, књиговођа I. кл. пореске управе Мин. Финансија; ужичког г. Драгиша Рад. Пејић, б. судија првост. суда.

Пензионисани су г. Лука С. Вукомановић, председник врањ. суда и г. Јан. П. Николић, суд. ужич. суда.

В Е С Н И К

Др. В. Богишић, досадањи црногорски Министар Правде, дао је због свог нарушеног здравља оставку, која му је уважена. Као што је познато влада црногорска учинила је са г. Др. Богишићем погодбу најпре заједну годину, али је он остао у своме високоме чину више година. Велике заслуге, које је Др. Богишић стекао својим научним радом на Имовинском Законику, не само за Црну Гору, него и за све Српство, као и признање његовог рада и успеха у целом правничком свету, обезбеђују му неумрло име на културном пољу у народу српском. Уважавајући његову оставку, благоволео је Књаз Никола I. упутити му ово својеручно писмо :

Драги Др. Богишићу,

Колико гођ Ми је тешко лишити се нашега одличнога сатрудништва у Мојијем државнијем пословима, одлучио сам милостиво примити оставку, коју Ми поднијесте на чин Мога министра правде, због слаба ви здравља и изражене Ми жеље, да остатак својијех година употребите на сређивање вашијех научнијех работа, те вас данас разрјешавам од те дужности.

У пуно заслужени одмор прати вас Моја најердачнија жеља, да ви Свемогући укријени здравље и продужи живот на корист српске књиже и науке, на славу њену и вашу.

Моје владарско признање за вашу вјерну службу и за значке законодавне радове ваше одавна ви је и за увијек утвр-

ђено. Ја осјећам душевно задовољство, да вам и сад на расстанку поновим то признање и да вам изјавим своју владарску захвалност. Увјерен да ћете ви и у будуће, у даним приликама, вашим богатијем знањем и искуством радо и одано Ме послужити, остајем

Цетиње, 22. фебруара 1899.

Благонаклоњени вам

Никола.

Придружујући се општим симпатијама, које испраћају нашег високоуваженог правника-првака у живот одмора, ми се радујемо, што ће од сада још више моћи посветити свој рад српској књижи и српској науци.

* * *

Г. Гл. Гершић професор и ректор Вел. Школе, стављен је указом од 31. марта у пензију. Ово стоји у вези са одлукама велико-школске омладине на збору од 28. пр. мес., за које, као што је врло природно, ректор нити је могао знати, нити може бити одговоран. Неколико академских грађана, учесника тога збора, који је дао израза својим патриотским осећајима, искусили су строгост суда Академског Савета. А свакојако је пронија, спремати да се Вел. Школа уздигне на степен универзитета, а уклањати са ње највренију и најјачу снагу, признату и високо цењену у научном свету као и ван границе наше отаџбине. Ми не можемо ни замислити српски универзитет у Београду, а г. Гершић — у пензији!

* * *

Доајен парискога правнога факултета. Париски универзитет кандидовао је за доајена правнога факултета, на место пок. Гарсоне-а, који је пре краткога времена несрећним случајем погинуо (о чему смо донели белешку раније), г. г. Гласона (члана Института) и Жерардена, професоре истога факултета. Како у оваквим приликама влада увек акцептира избор универзитета, то ће за доајена бити постављен г. Гласон. Г. Гласон долази међу прве француске правне научнике, а нарочито је изишао на глас својим плодним радовима на историји права.

* * *

Нов правозаступник. Г. Симу II. Туцаковића, судију првост. суда у пензији, који је испунио законске услове, поставио је Министар Правде за јавног правозаступника при врањском првостеп. суду.

* * *

Престало право на правозаступништво г. Сави Обрадовићу, правозаступ. при јагод. прв. суду, јер се примио државне службе.

* * *

† **Борђе Г. Булић**, председник првост. суда у пензији, умрѐо је 27. марта у Чачку. Био је дуго година добар и савестан судца. Бог да му душу прости!

* * *

† **Др Јован Сремац**. На Благовести је у Сегедину умрѐо др Јован Сремац, тамошњи адвокат, после кратког боловања у 73. години. Покојни др Сремац имао је велика угледа и међу туђинцима. Заузимао је многа важна јавна места; тако је био вел. бележник вароши Сегедина, вел. капетан, сенатор, подградоначелник, заклети тумач кр. судбеног стола, многогодишњи председник сегединске еписке црквене општине. Покојник је био добар Србин, и сегединско Српство је у њему много изгубило. Мртво тело његово је уз велико саучешће и еписког и иноверног грађанства сегединског сахрањено на сегединском еписком православном гробљу. За њим тугује многобројна угледна породица. Нека је честитом покојнику лака црна земља и вечан помен!

Б Е Л Е Ш К Е

Накнада невино осуђеноме. На основу новог немачког закона о накнади невино осуђених, тражио је ситничар Р. код поротна суда у Вајскирхену поновно суђење, у коме је доказана његова невиност и ослобођен дела, због кога је раније осуђен на робију. На основу нове пресуде тражио је код пруског министарства правде, а преко надлежног суда, накнаду за претрпљену штету и срамоту. То му је признато и досуђена му је накнада у 1200 марака. Пре него што му је та сума исплаћена, тражио је један поверилац забрану на то примање, но суд га одбије са разлога, да та сума служи за накнаду претрпљене личне штете и да она има да служи за основу нове привреде невино осуђенога.

ПОЗИВ НА ПРЕПЛАТУ И УПИС У ЧЛАНСТВО УДРУЖЕЊА

Са 1. Јануаром ступилисмо у нову годину и зато молимо све чланове и претплатнике, да одмах обнове претплату.

Оне другове наше, који се још нису уписали за редовне чланове удружења, молимо, да то одмах учине, јер је удружење, поред осталих својих задаћа, позвано, да заступа и интересе адвокатскога реда. Годишњи је улог за њих 24 динара.

Све остале правнике у Србији позивамо и молимо, да се упишу за ванредне чланове удружења, а годишњи је улог 16 динара.

Адвокати, судије и правници ван Србије могу такође бити чланови удружења и ми их најусрдније позивамо, да се у чланство упишу. Годишњи улог за њих износи 20 франака у злату или 20 круна.

Сви чланови удружења, редовни или ванредни, из Србије или ван Србије, добијају бесплатно орган друштвени „Бранич“, као и друга издања друштвена по нижој цени.

„Бранич“ излази 1. и 16. сваког месеца, у свескама од најмање 3 табака.

Претплата за нечланове стаје:

У Србији:	Ван Србије:
На годину . . . . . 16 дин.	Годишње . . . 20 фр. или круна
„ пола године . . . . . 8 „	Полугодишње 10 „ „ „
„ четврт године . . . 4 „	

Улоге и претплату у Београду прима благајник друштвени г. Димитрије Тадић, правозаступник, а у унутрашњости примају друштвени повереници.

Све поште у Србији и ван Србије примају претплату на наш лист.

Улози и претплата из места ван Србије, могу се најподесније шиљати упутницом.

Београд 1. Јануара 1899.

О Д Б О Р

Удружења јавних правозаступника у Србији

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПОВЕРЕНИЦИ

УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА

I. У СРБИЈИ

Алексинач:	Сава Маринковић
Ваљево:	Марко Ђурчић
Врања:	Драгом. Савић
Г. Милановац:	Коста Борисављевић
Зајечар:	Михаило Јоцић
Јагодина:	Драгутин Пећић
Књажевац:	Сима Клапаревић
Крагујевац:	Чеда Радовић
Крушевац:	Богдан Златић
Лесковац:	Коста Протић
Лозница:	Влад. Илић
Неготин:	Иван Павићевић
Ниш:	Петар Благојевић
Пирот:	Сава Л. Врачевић
Пожаревац:	Стева Максимовић
Прокуље:	Љуб. Д. Јовановић
Смедерево:	Коста Тимотијевић
Ужице:	Страхиња Поповић
Шабац:	Драг. Н. Солдатовић
Чачак:	Алекса Радуловић
Ђурија:	Жив. Пандуровић

II. ВАН СРБИЈЕ

Д-р Алекс. Љ. Митровић, уредник „Српског Гласа“ у Задру, за Далмацију;

Миле Дожић, секретар Вел. Суда на Цетињу, за Црну Гору;

Д-р Влад. Чобанић, одвјетник у Митровици, за котаре: митровачки, шидски и илочки, Сремске жупаније;

Д-р Гига Авакумовић, одвјетник у Земуну, за котаре: земунски, ст. пазувски, пришки и румски, Срем. жупаније;

Д-р Милан Гађански, одвјетник у Панчеву, за Панчево и околину.